

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta Filozofická

Bakalářská práce

**ROZVOJOVÁ POMOC NOVÝCH DONORŮ –
PŘÍKLAD BRAZÍLIE**

EVA RYBÁKOVÁ

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

ROZVOJOVÁ POMOC NOVÝCH DONORŮ –

PŘÍKLAD BRAZÍLIE

Eva Rybáková

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování:

Ráda bych poděkovala PhDr. Lindě Piknerové, Ph.D. za vedení práce, poskytnutí odborných rad a cenných připomínek při psaní této bakalářské práce.

Obsah

1	ÚVOD	9
2	CHARAKTERISTIKA DONORŮ	11
	2.1 Skupiny donorů.....	11
	2.2 Typologie donorů	13
	2.3 Terminologie donorů	17
3	NOVÍ DONOŘI	19
	3.1 Vývoj rozvojové spolupráce nových donorů	19
	3.2 Charakteristika nových donorů.....	22
	3.3 Noví donoři a rozvojová spolupráce.....	26
4	ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÁ POMOC	28
	4.1 Dělení zahraniční pomoci	28
	4.2 Motivy rozvojové spolupráce	31
5	BRAZÍLIE	33
	5.1 Vývoj Brazílie jako nového donora	33
	5.2 Brazilská zahraniční pomoc.....	36
	5.2.1 Brazilská spolupráce jih-jih.....	37
	5.2.2 Brazilská trilaterální spolupráce	40
6	BRAZILSKÁ ROZVOJOVÁ AKTIVITA.....	43
	6.1 Aktivity v Latinské Americe	43

6.2	Aktivity v Africe	45
6.2.1	EMBRAPA.....	47
6.2.2	Brazilská zahraniční politika a budování demokracie.....	48
7	ZÁVĚR	51
8	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	54
9	RESUMÉ	62
10	PŘÍLOHY	64

Seznam zkratk

ABC – (*Agência Brasileira de Cooperação*) Brazilská agentura pro rozvoj

BRICS – Uskupení Brazílie, Ruské federace, Indie, Čínské lidově demokratické republiky a Jihoafrické republiky

CPLP – (*Comunidade dos Países de Língua Portuguesa*) Společenství portugalsky mluvících zemí

DAC – (*Development Assistance Committee*) Výbor pro rozvojovou spolupráci OECD

EMBRAPA – (*Empresa Brasileira de Pesquisa Agropecuária*) Brazilská společnost pro zemědělský výzkum

EU – Evropská unie

FIOCRUZ – (*Fundação Oswaldo Cruz*) Nadace Oswalda Cruze

IBSA – Fórum Indie, Brazílie a Jihoafrické republiky

ILO – (*International Labour Organization*) Mezinárodní organizace práce

IPEA – (*Instituto de Pesquisa Econômica Aplicada*) Institut aplikovaného ekonomického výzkumu

KFAED – (*Kuwait Fund for Arab Economic Development*) Kuvajtský fond pro arabský ekonomický rozvoj

MINUSTAH – (*United Nations Stabilization Mission in Haiti*) Mise OSN pro udržení bezpečnosti a stability na Haiti

OECD – (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OFID – (*OPEC fund for International Development*) Fond pro mezinárodní rozvoj pod záštitou OPEC

OPEC – (*Organization of the Petroleum Exporting Countries*) Organizace zemí vyvážející ropu

OSN – Organizace spojených národů

PALOPs – (*Países Africanos de Língua Oficial Portuguesa*) Portugalsky mluvící země Afriky

UNDP – (*United Nations Development Programme*) Rozvojový program O

1 ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je rozvojová pomoc nových donorů (emerging donors). V této práci se budu věnovat Brazílii jakožto novému donoru, který je aktivní v oblasti rozvojové pomoci. Brazílie prošla od studené války vnitřní transformací z poměrně málo rozvinuté země v regionálního hegemona, ale také v nového dárce, který aktivně pomáhá v rozvojových zemích. Noví donoři jsou pro rozvojovou pomoc klíčoví zejména z toho důvodu, že se s rozvíjející ekonomikou zvyšují i částky, které v zahraniční pomoci méně rozvinutým státům poskytují. Novými donory jsou státy, které byly dříve méně rozvinuté, a jejich ekonomický vývoj jim nyní umožňuje pomáhat v jiných méně rozvinutých oblastech. Jejich zkušenosti jim napomáhají s výběrem oblastí, do kterých budou investovat. Takové rostoucí ekonomiky, které se vyvinuly v nové donory, představují především země skupiny BRICS. Členy této skupiny jsou Brazílie, Rusko, Indie, Čínská lidová republika a Jihoafrická republika. Směr finančních prostředků je určován jejich dřívějšími zkušenostmi, kdy byly ještě nerozvinutými zeměmi. Z toho důvodu mohou finance účelně použít v oblastech, které jsou pro rozvojové země klíčové. Finanční prostředky směřují zejména k zemím, které se potýkají s ekonomickými a sociokulturními problémy. Oblasti, kterými se donoři zabývají, jsou velmi různorodé, protože investují do technologického rozvoje, vědy, školství, ale také do rozvoje infrastruktury.

Brazílie se jako nový donor věnuje zejména portugalsky mluvícím zemím světa. Nezaměřuje se však pouze na státy Afriky, jako například na Angolu, Mosambik nebo Guineu-Bissau, ale investuje také do států Latinské Ameriky. Zde největší podíl zahraniční pomoci přijímá Paraguay a z karibské oblasti je největším příjemcem Haiti (AidData 2014). Na rozvojové asistenci se nejvíce podílí Brazílská agentura pro spolupráci (Agência Brasileira de Cooperação), která se zabývá kontrolou, koordinací a vyjednáváním brazilských rozvojových programů a projektů.

Cílem bakalářské práce je analýza Brazílie jako nového donora. Výběr tématu odůvodňuji aktuálností rozvojové pomoci zemím třetího světa a zájmem o Brazílii jako o dynamicky se rozvíjející stát a ekonomiku. Z hlediska rozvoje Brazílie je zajímavé, jak se z příjemce zahraniční pomoci stává velmi důležitý donor, a to v celosvětovém měřítku. Tezí, která bude v této bakalářské práci ověřována, je, že Brazílie splňuje kritéria nového donora. Celkem bude práce obsahovat dvě základní části. V první, teoretické části, uvedu jednotlivé skupiny donorů a jejich základní charakteristiku a znaky. Také uvedu rozdělení donorů do skupin podle autorů, kteří se touto problematikou zabývají. Dále se budu věnovat vzniku a vývoji nových donorů jako takových, jejich terminologii a významu jejich činnosti. Pro uvedení do problematiky poté uvedu obecnou charakteristiku zahraniční rozvojové pomoci a její motivy. Ve druhé části popíši vývoj Brazílie jako nového donora. Dále se zaměřím na jednotlivé rozvojové projekty Brazílie a cílové destinace zahraniční pomoci. Také uvedu informace o Brazílské agentuře pro rozvoj (ABC) a zmíním míru spolupráce mezi Brazílií a platformami, kterými jsou Výbor pro rozvojovou asistenci (DAC) nebo Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Jelikož Brazílie zasílá finanční prostředky vládám i nevládním organizacím zabývajícím se rozvojem, mohou tato uskupení napomáhat ke zprostředkování rozvojové pomoci do potřebných oblastí. V závěrečné části bakalářské práce shrnu činnost Brazílie v oblasti rozvojové spolupráce. Tezi, zda Brazílie splňuje kritéria nového donora, vyvrátím nebo potvrdím.

Informace budu čerpat především z cizojazyčných zdrojů, jelikož se jedná o téma, které je mezinárodní a v českém prostředí mu není věnovaná dostatečná pozornost. Použitá literatura se bude skládat spíše z vědeckých článků, odborných článků a internetových zdrojů. Úskalí literatury představuje fakt, že Brazílie neposkytuje mnoho oficiálních informací ohledně finanční rozvojové pomoci (př. číselná data, grafy nebo analýzy) či že některé z informací jsou dostupné pouze v portugalštině.

2 CHARAKTERISTIKA DONORŮ

Donor neboli dárce se aktivně podílí na zahraniční rozvojové spolupráci a poskytuje recipientským zemím potřebné finance k tomu, aby se mohly co nejlépe rozvíjet. Jednotlivé donory lze rozdělit do několika skupin, které mohou být zároveň provázané svými členskými státy. Skupiny lze definovat jak geograficky, tak například jako organizace, které sdružuje stejný postoj k zahraniční pomoci nebo jako dříve rozvojové země, které se v současné době stávají novými donory. Rozdělení není určující, ale spíše poskytuje lepší přehled mezi jednotlivými dárcovskými skupinami.

2.1 Skupiny donorů

Jedna z nejvýznamnějších skupin donorů jsou členské státy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD – *Organisation for Economic Co-operation and Development*). Organizace zabývající se rozvojem a spoluprací mezi jednotlivými členskými zeměmi¹ sdružuje nejvýznamnější přispěvatele zahraniční pomoci. Některé členské státy vytvořily Výbor pro rozvojovou asistenci (DAC – *Development Assistance Committee*), jehož hlavním úkolem je koordinace rozvojové spolupráce a úsilí zvýšit podporu udržitelného rozvoje. Výbor sdružuje celkem 29 členů a ne všechny členské státy OECD se podílí na činnosti DAC (Manning 2008: 108). V rámci tohoto uskupení však existují také státy, které nejsou členy DAC, ale přesto se podílejí na zahraniční pomoci. Důvodem jejich neúčasti v DAC je především jejich nízká míra rozvojové spolupráce, která se nevyrovná příspěvkům členů DAC (Kaplan 2008: 142). V uskupení DAC se sdružují státy, které spojuje stejné přesvědčení týkající se oblasti rozvojové spolupráce. Jedná se především o země, které jsou největšími donory. Jelikož jde o státy velmi bohaté, umísťují se na předních pozicích žebříčku států, které nejvíce poskytují prostředky rozvojovým zemím. Patří mezi ně především Spojené státy americké, Velká Británie, Japonsko a další

---

¹ Členské země OECD jsou Austrálie, Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chile, Itálie, Irsko, Island, Izrael, Japonsko, Jižní Korea, Kanada, Lucembursko, Maďarsko, Mexiko, Německo,

skandinávské země (Norsko, Švédsko, Dánsko). Základem pro tyto země je zastávání určitých podmínek, a sice principu dobrého vládnutí. Z tohoto důvodu neposkytují svoji finanční pomoc zemím, kde jsou autoritářské režimy nebo zemím, kde nejsou dodržována lidská práva (OECD 2014a).

Velmi vlivnými státy v oblasti rozvoje se staly země Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC – *Organization of the Petroleum Exporting Countries*). Země, které sdružuje obchod s nejdůležitější komoditou 21. století, jsou nejbohatšími donory. V rámci organizace byl členskými státy v roce 1976 založen OPEC fond pro mezinárodní rozvoj (OFID – *OPEC fund for International Development*). OFID spolupracuje s partnery v rozvojových zemích a mezinárodním společenstvím dárců na podpoře hospodářského růstu a zmírnění chudoby ve znevýhodněných oblastech světa. Poskytuje finanční prostředky na vybudování základní infrastruktury, posílení sociálních služeb a další opatření pro podporu samostatnosti země do dalších let. Zaměření fondu pokrývá všechny potřebné oblasti pro rozvoj méně rozvinutých zemí. Na fondu OFID spolupracuje například Saudská Arábie, Kuvajt, Libye, Venezuela nebo Spojené arabské emiráty. Celkem má fond 12 členů² (OFID 2014).

Další skupinou jsou nečlenské státy výboru DAC (Non-DAC donors), které představují státy mimo výbor DAC, ale také státy, které nejsou členy OECD. Země, mezi které patří například Čínská lidová republika, Indonésie nebo Brazílie, se velmi aktivně podílejí na zahraniční rozvojové pomoci. Fakt, že tyto země nejsou členy OECD ani DAC nijak neomezuje jejich aktivity. Nečlenové DAC jsou na poli mezinárodní zahraniční spolupráce velmi důležitými aktéry, kteří do méně rozvinutých zemí přispívají velké množství peněz. Jejich pomoc se v posledních letech velmi zvýšila a začala být důležitou oporou pro recipientské země (Smith 2011: 1–3).

Nizozemsko, Nový Zéland, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Spojené království, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko a USA (OECD 2014b).

² Členské země OFID jsou Alžírsko, Ekvádor, Gabon, Indonésie, Írán, Irák, Kuvajt, Libye, Nigérie, Katar, Saudská Arábie, Spojené arabské emiráty a Venezuela (OFID 2014).

2.2 Typologie donorů

Pro tuto práci jsem zvolila tři různé autory, jejichž typologie donorů představím. První dva autoři vychází ze stejného základu, a sice členství států v organizacích a fondech. Každý z nich ale zohledňuje jiné faktory pro zařazení donorů do skupin. Třetí typologii definovala dvojice autorů, jež rozděluje donory do tří základních modelů zohledňující regionální uskupení.

Prvním autorem je Richard Manning, který ve svém článku z roku 2006 uvádí typologii založenou na členství donorů v OECD a Evropské unii. První skupině států, jež jsou členy OECD, ale nejsou členy DAC přikládá Manning velkou důležitost. Mezi státy se momentálně řadí Turecko, Mexiko a Maďarsko. Jelikož byl článek vydán v roce 2006, byla tato skupina států tvořena ještě Českou republikou, Slovenskem, Polskem a Jižní Koreou. Tyto státy se však postupem času staly součástí DAC, tudíž je nelze stále řadit mezi tuto skupinu donorů (Manning 2006: 373; OECD 2015a). Autor zmiňuje tehdejší korejskou a tureckou zahraniční pomoc v řádech stovek miliónu USD. O evropských zemích pak hovoří v souvislosti závislosti na Evropské unii, jelikož musí dostát svých závazků vůči EU. Nicméně první skupině států přisuzuje velké ambice do budoucnosti, ve které se mohou státu velmi silnými aktéry (Manning 2006: 373).

Ve druhé skupině defínuje Manning státy, které jsou členy EU, ale nejsou členy OECD. Tato skupina má nejméně členů. Také ji tvoří velmi malé ekonomiky, tudíž celková možná částka, kterou mohou tyto země poskytnout, je velmi nízká (Manning 2006: 373).

Třetí skupina zahrnuje státy Blízkého východu, členy OPEC a fondů s tím spojené (např. výše zmíněný OFID). Tito dárci tvoří poměrně soudržnou skupinu, která je založena na vysoké míře spolupráce a harmonizaci. Jednotlivé agentury mezi sebou vzájemně konzultují své projekty a sdílejí mezi sebou dokumentaci. Omezení autor vidí nevýhodu v tom, že poskytují spíše finanční půjčky a neumožňují grantové financování, které je pro chudé a zadlužené země výhodnější (Manning 2006: 374).

Předmětem současného největšího zájmu je čtvrtá skupina, jež je tvořena zeměmi, které nespádají ani do jedné z výše zmíněných skupin. Je to velmi nesourodá skupina států, jež lze jen velmi těžko sjednotit nějakým jednotícím prvkem. Jedná se o země jako je Malajsie, Thajsko, JAR, Chile, Brazílie, Indie nebo Izrael. Také sem ale patří země, které jsou mezinárodně velkými hráči – Rusko a Čína. Rozvojová pomoc Chile je určena spíše bilaterálními programy, Brazílie pak hraje velkou roli na bilaterální i multilaterální úrovni a JAR se soustřeďuje na rozvoj a podporu sousedních zemí. Indie spolu s Čínou jsou velmi diskutovanými dárci. Jejich multilaterální pomoc měla velmi rapidní růst. Za největšího donora je považována Čína, která je však kritizována za to, že prostřednictvím rozvojových programů realizuje své politické ambice (zejména v Africe) (Manning 2006: 374–375).

Druhý autor, který se rozdělení věnuje, je Peter Kragelund. Jeho rozdělení se také, jako v případě Manninga, zaměřuje na participaci států v Evropské unii a OECD. Rozděluje donory do čtyř základních skupin. Kragelund pracuje s několika faktory, skrze které posuzuje příslušnost donora k daným skupinám. Faktorů je celkem sedm a vytváří tak přehlednější verzi Manningova rozdělení. Autor sleduje, s jakou celkovou finanční částkou státy disponují v rámci rozvojové pomoci, zda donor preferuje spíše multilaterální nebo bilaterální dohody, jakým způsobem daná země pomoc poskytuje (zda poskytuje půjčky nebo používá grantový systém), také se zaměřuje na metodu poskytování pomoci (projekty, humanitární pomoc a další metody), do jakých zemí finanční pomoc proudí nejvíce, za jakým účelem (např. Rozvojové cíle tisíciletí) a do jakých odvětví (Kragelund 2008: 560).

Rozdělení skupin je následující. První skupinu tvoří země Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko. Jedná se o země, které jsou členy Evropské unie i OECD. Tato skupina se vyznačuje dlouhodobým zapojením do mezinárodní rozvojové spolupráce během studené války (především státy bývalého východního bloku). Velká část jejich pomoci proudí prostřednictvím Evropské komise, protože jsou vázané členstvím v EU. I přesto, že je jejich pomoc ve

srovnání s jinými zeměmi velmi malá, ukazují svojí ochotu zvýšit své výdaje do budoucna. Snaha přizpůsobit se standardům DAC se od reality liší. Zatímco DAC preferuje spíše nezávaznou podporu, dárci této skupiny podmiňují svojí pomoc nákupem zboží a služeb v dárcovské zemi. To samé se týká metody poskytování pomoci, jelikož donoři první skupiny volí pomoc prostřednictvím projektů (Kragelund 2008: 559–560).

Druhá skupina je různorodější. Jedná se o členské státy OECD, ale ne Evropské unie. Autor do druhé skupiny řadí Island, Jižní Koreu, Mexiko a Turecko. I přes jejich různorodost, členství v OECD spojuje jejich cíle (především Rozvojové cíle tisíciletí), výběr zemí (většinou nejméně rozvinuté země světa) a odvětví (zdravotnictví a školství). Je zřejmé, že každá z uvedených zemí kombinuje kritéria OECD se svými vlastními kritérii pro poskytování rozvojové pomoci. Proto se například Mexiko věnuje zemím Latinské Ameriky a Jižní Korea zemím Asie. Drobně se liší také jejich metody, jelikož Turecko a Jižní Korea, na rozdíl od Islandu, poskytují granty i půjčky (Kragelund 2008: 560–561).

Členské státy EU, které nejsou členy OECD, tvoří třetí skupinu. Na rozdíl od předešlých skupin, některé státy třetí skupiny nemají předchozí zkušenosti s poskytováním pomoci. Kypr, Malta a nově také Chorvatsko byli do nedávné doby příjemci podpory a nyní se stávají novými dárci. Do třetí skupiny autor řadí také pobaltské země, které dříve byly de jure součástí rozvojové pomoci Sovětského svazu, ale de facto nezískaly žádné zkušenosti s poskytováním pomoci, protože pomoc byla organizovaná pod záštitou SSSR. Přistoupení zemí do Evropské unie v roce 2004 a 2007 (například Bulharsko a Rumunsko) znamenalo změnu přístupu nově přijatých zemí k rozvojové pomoci. EU opět hraje velkou roli ve výběru recipientských zemí, odvětví a používané metodě (Kragelund 2008: 562).

Čtvrtou skupinu tvoří země, které nejsou členy OECD ani EU. Představuje tedy skupinu, kterou tvoří nečlenské státy výboru DAC. Zahrnuje latinskoamerické dárci (Venezuela, Brazílie a Kuba), dárci z oblasti Blízkého východu (Izrael,

Kuvajt, Saúdská Arábie a Spojené arabské emiráty), asijské dárce (Čína, Indie, Tchaj-wan, Thajsko), ale také Rusko a Jihoafrickou republiku. Autor rozděluje skupinu na dvě odlišné podskupiny. Státy, které jsou dárce od roku 1960 a mají své vlastní organizace (například OPEC) tvoří první skupinu a druhá podskupina, která není ničím jednotná a spíše se skládá z hůře zařaditelných států (Kragelund 2008: 565–570).

Posledními autory, kteří definovali rozdělení donorů, je dvojice Felix Zimmermann a Kimberly Smith. Autoři tvrdí, že jejich zařazení představuje tři zcela odlišné modely zahraniční pomoci. První skupinu tvoří státy, které jsou členy OECD nebo Evropské unie, ale nejsou členy výboru DAC. Jedná se především o země, které jsou největšími kandidáty pro brzké připojení k tomuto výboru, jelikož jejich částky poskytované v rámci zahraniční pomoci se za posledních deset let velmi zvýšily. Autoři za členy tzv. DAC modelu uváděli Českou republiku, Estonsko, Maďarsko, Island, Izrael, Polsko, Slovenskou republiku, Slovinsko a Turecko (Smith – Zimmermann 2011: 724–725). V současnosti jsou však některé z těchto států již členy DAC, tudíž lze do této skupiny zařadit Estonsko, Maďarsko, Izrael a Turecko (OECD 2015a).

Stejně jako předchozí autoři, Zimmermann a Kimberly berou v potaz státy Blízkého východu. Proto druhou skupinu, tzv. Arabský model, tvoří státy Saúdská Arábie, Kuvajt a Spojené arabské emiráty. Tato skupina se vyznačuje velkou mírou soudržnosti mezi jednotlivými členy. Ta se projevuje především spoluprací mezi arabskými zeměmi, jež může zahrnovat podporu zemí spojené s náboženským přesvědčením. Specifická podpora založená na náboženských aktivitách směřuje na výstavbu mešit, potravinovou pomoc v průběhu konání ramadánu nebo samotnou péči o Svatý Korán. V rámci Arabského modelu však vznikají i klasické projekty (budování infrastruktury, podpora zemědělství nebo zajištění potravin), ve kterých donoři kladou velký důraz na realizaci projektu (Smith – Zimmermann 2011: 730).

Poslední model tvoří další rozvíjející dárce, tedy Brazílie, Chile, Čína, Kolumbie,

Egypt, Indie, Malajsie, Mexiko, Thajsko, Jihoafrická republika a Venezuela. Jsou to dárci tzv. jižního modelu, kteří se snaží pomocí nových principů poskytovat pomoc rozvojovým státům. Jedná se především o státy, které ještě v nedávné době byly samy příjemci zahraniční pomoci. Chtějí se odlišit od tradičních donorů, a tak s recipientskými státy udržují partnerské vztahy (Smith – Zimmermann 2011: 726).

2.3 Terminologie donorů

V oblasti terminologie donorů se autoři liší. Používání různých termínů může vést ke zmatení, proto je dobré zmínit různá označení donorů. Dle autorů lze rozdělit donory na tradiční a netradiční. Mezi tradiční donory můžeme zařadit země, které jsou z hlediska rozvojové pomoci dlouho aktivní. Těmi netradičními donory jsou pak země, které jsou v oblasti pomoci v začátcích nebo se pomoci věnují kratší dobu. V zahraniční literatuře se pro netradiční donory používá více pojmenování. Nejčastěji lze vidět označení „*emerging donors*“, v českém jazyce můžeme toto označení přeložit jako vznikající, objevující se nebo nastupující donoři. Jedná se především o země, které dříve nebyly aktivní, co se týče rozvojové pomoci a nyní se na poli mezinárodní spolupráce objevují. S tím souvisí i následující termín „*re-emerging donors*“, volně přeložitelný jako znovu objevující se donoři. Za znovu objevující se donory lze považovat Čínskou lidovou republiku a Indii. Ačkoliv k nárůstu spolupráce v oblasti rozvoje došlo teprve nedávno, jejich zapojení do této oblasti začalo mnohem dříve. Čína začala poskytovat podporu již v roce 1950. V Indii byl počátek technické a ekonomické spolupráce již v roce 1964 (Manning 2006: 371). Přesnost pojmu však zpochybňuje například Erik Lundsgaarde, který prosazuje používání pojmu „*new state actors*“, neboli noví státní aktéři (Kragelund 2010: 25).

Další označení objevující se v zahraniční literatuře se týká především členství nebo spolupráce s výborem DAC. „*Non-DAC donors*“ nám již samo o sobě dává najevo, že se jedná o země nepříslušící k dané skupině. Jelikož jsou členské státy DAC, potažmo OECD považované za tradiční donory, považujeme „*Non-DAC*

donors“ za donory netradiční. Dle autora Ngaire Woodse jsou tito donoři opakem k „*established traditional DAC donors*“, tedy opakem k etablovaným tradičním DAC donorům (Woods 2008: 1206). Podobné označení používá i výše zmíněný Peter Kregelund, který ve svých pracích označuje netradiční donory anglickým termínem „*non-traditional donors*“ (Kregelund 2010: 4).

Velmi často se v zahraniční literatuře objevuje označení „*new donors*“. V publikaci *New Donors* autoři Dreher, Fuchs a Nunnenkamp popisují, že pojem „*new donors*“ se obvykle používá jako synonymum pro dárcovské země působící mimo DAC. Význam je tedy totožný s termínem „*non-DAC donors*“ (Dreher – Fuchs – Nunnenkamp 2013: 403). V této práci budu Brazílii označovat jako nového donora, jelikož je v oblasti rozvojové spolupráce novým aktérem.

3 NOVÍ DONOŘI

3.1 Vývoj rozvojové spolupráce nových donorů

Jak jsem zmínila již v předchozí kapitole, existují některé státy, které se označují jako tzv. noví donoři, ačkoliv se zahraniční pomoci věnují již několik desetiletí. Vznik rozvojové asistence lze datovat do období po skončení druhé světové války. Po válce bylo nutné zahájit poválečnou rekonstrukci, která se později vyvinula do podoby rozvojové asistence. V té době se však stále angažovali tradiční donoři, jelikož ti nastávající nebyli na takové ekonomické úrovni, aby mohli poskytovat finanční pomoc jiným zemím (Chin – Quadir 2012: 497). Deset let po skončení války se uskutečnila konference, která byla velmi důležitá v oblasti rozvojové asistence a rozdělení donorů. Konference v Bandungu (v roce 1955) je považována za zrod kooperace rozvojových zemí. V tehdejším bipolárním světě byla zahájena tzv. spolupráce Jih-Jih (*South-South cooperation*), díky které navázaly spolupráci méně rozvinuté země Afriky a Asie. V závěrečném komuniké Bandungské konference státy vyslovily svoji snahu o hospodářskou spolupráci a růst. Součástí byly také dohody o poskytování technické pomoci usnadňující výměnu odborníků a propojení vzájemných idejí. Komuniké také navrhovalo, aby vzdělávací, vědecké a technické instituce školily studenty a odborníky z jiných zemí. V oblasti technické spolupráce se témata opírala zejména o propojení národních infrastruktur tak, aby byla vytvořena infrastruktura nadnárodní. V následujících letech se na základě Bandungské konference formovaly programy na podporu hospodářské spolupráce. Jedním z příkladů úspěšného navázání na konferenci může být Kuvajtský fond pro arabský ekonomický rozvoj (*KFAED - Kuwait Fund for Arab Economic Development*). Arabští investoři se spojili v roce 1961 a o třináct let později rozšířili svoji působnost z arabských států na celý svět. Podobný proces spolupráce, akorát na technické a hospodářské úrovni, započal v roce 1964 v Indii. Dalšími projekty přispěla také Čína, která od roku 1950 posílala obilí, léky a další komodity do Severní Koreje. Postupně se její zaměření rozšiřovalo a

v roce 1963 umožnila výstavbu železnice mezi Tanzanií a Zambií. Mezi donory působící za studené války patřil také Sovětský svaz, který dotoval zejména své spojence a spřátelené země (Ramachandran – Walz 2011: 3–4). V 50. letech 20. století se také začala formovat Brazílie do role nového dárce. Vzdávající ekonomika umožňovala investovat finance do mezinárodní spolupráce, a tím si také zlepšovat status v mezinárodním prostředí (Costa Vaz – Inoue 2012: 509).

Pokles podpory mezi zeměmi Jihu nastal v období roku 1980. Jelikož většinu zemí postihla krize v podobě velkých dluhů a zvýšení inflace, musely svoji pozornost obrátit na řešení vlastních ekonomických problémů. Zároveň byly státy nuceny snížit výdaje spojené se spoluprací jih-jih. Tím se výrazně omezila aktivita jižních států a země OECD opět převládly na poli rozvojové spolupráce (Ramachandran – Walz 2011: 4–5). To se týkalo také zemí OPEC, které v roce 1978 poskytovaly 30 % veškeré světové rozvojové pomoci. Následně se také připojily k zemím spolupráce jih-jih a jejich rozvojová spolupráce musela být snížena, i přes občasné nárůsty spolupráce jako v období ropného šoku nebo za první války v Perském zálivu. Situace přetrvávala až do 90. let, v průběhu kterých státy DAC, potažmo OECD poskytovaly více než 95 % zahraniční pomoci po téměř celé desetiletí (Manning 2006: 373). S novým tisíciletím se jižní donoři zotavili a začali se znovu objevovat. Přispěl k tomu zejména hospodářský růst zemí třetího světa, který se ukázal jako úspěšný model vzrůstajících ekonomik nezávislých na západních zemích. Země jako Brazílie, Čína, Indie a JAR posilovaly svůj vliv a postupně se stávaly regionálními mocnostmi. Zvyšování vlivu na své sousední státy se ukázalo jako dobrý způsob, jak zvýšit svoje postavení na mezinárodní scéně. Největší pozornosti se dostalo Číně, která pro tradiční donory začala představovat velkou konkurenci (Ramachandran – Walz 2011: 5).

Dalším výrazným milníkem byl přelom tisíciletí a vytvoření tzv. Rozvojových cílů tisíciletí. OSN, Světová banka, regionální rozvojové banky, OECD-DAC a západní bilaterální dárce se dohodli na hlavním bodu společného úsilí, týkající se

rozvoje méně rozvinutých států. Schválili, že hlavním bodem je snižování chudoby nejchudších zemí. Spolu s uvolňováním ekonomiky a zavedením volného trhu bylo jednodušší se do procesu rozvojové spolupráce zapojit. Spolu s plněním miléniových cílů se ale objevila otázka efektivnosti zahraniční pomoci (Chin – Quadir 2012: 496–498). V roce 2002 se konala konference v Monterrey (Mexiko), kde více než 50 zúčastněných hlav států, ministrů a zástupců mezinárodních organizací projednávalo témata spjatá s rozvojovou spoluprací (UN 2015a). Jednalo se především o efektivitě spolupráce a dostupných finančních prostředcích. Jedním z důvodů, proč se země odklonily od svých zdrojů pomoci, bylo, že se západní státy zapojily do „války proti teroru“ v důsledku 11. září 2001. Velké množství prostředků připadajících na rozvojovou pomoc bylo přeměřováno na boj proti teroru. Rozvojové země v Monterrey podepsaly úmluvu o odpovědnosti za boj proti korupci, implementování zdravé hospodářské politiky, investování do obyvatel a vytvoření investičního prostředí s cílem přilákat kapitál ze zahraničí. V následujících letech debaty o efektivnosti rozvojové pomoci a snahy OECD o harmonizaci tradičních dárců vyústily v Pařížskou deklaraci o efektivnosti rozvojové pomoci. Ta byla sepsaná na konferenci v Paříži v roce 2005. Jednání se účastnily i země představující nové nebo také znovu nastupující donory. Začleněním Číny, Indie, Brazílie, Turecka, Thajska, Jihoafrické republiky a Saúdské Arábie se ukázalo, že mezi tradičními donory existují určité problémy. Právě zmenšující se zdroje fondů a nedokončené projekty pod záštitou OECD/DAC byly hlavními faktory pro opětovný růst donorů z jihu (Chin – Quadir 2012: 496–498). Na Pařížskou deklaraci navazovalo setkání v Ghaně a následné vydání Akčního programu z Akkry. Předmětem setkání odehrávající se v září roku 2008 bylo projednání dosavadní efektivnosti Pařížské deklarace a její případná revize. Zúčastněné státy se shodly na tom, že Pařížská deklarace je v oblasti rozvojové aktivity nápomocná, nicméně ne natolik, jak předpokládaly. V reakci na tento fakt byla přijata další opatření, která mají pomoci nerozvinutým zemím k jejich rozvoji tak, aby byl zaznamenán další pokrok (OECD 2008). V roce 2011 se uskutečnila další konference na vysoké úrovni o efektivnosti pomoci ve městě Pusan v Jižní

Koreji. Na konferenci se opět zhodnotila dosavadní efektivita rozvojové pomoci a bylo deklarováno, že vztah mezi donorem a recipientem již nelze vnímat pouze jako vztah mezi bohatou a chudou zemí, ale jedná se o vzájemně provázané vztahy zahrnující také země se středními příjmy nebo privátní sektor. Dohody v otázce dalšího pokračování ve vývoji rozvojové spolupráce byly sepsány v závěrečném dokumentu konference s názvem Pusanské partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci (OECD 2012).

Nejdůležitějším obdobím pro růst nastupujících donorů v novém tisíciletí bylo období od roku 2008. V tomto roce zasáhla celý svět ekonomická krize. Politické a společenské důsledky nejhorší ekonomické krize od dob Velké hospodářské krize ve 30. letech 20. století byly ve skutečnosti pro rozvojové státy mírnější, než se očekávalo. Na rozdíl od asijské krize v letech 1997-1998 vlády rozvojových států krizi ustály a velmi dobře z ní vyšly. Rozvojové státy, zejména rozvíjející se mocnosti, prošly rokem 2008 relativně bez úhony a z recese vystoupily silnější, než kdokoli očekával. Očekávání předčil také stav tradičních donorů, zemí OECD, které krize velmi zasáhla. Nejvíce byly zasaženy Spojené státy americké a některé části Evropy. Ekonomiky těchto států se s recesí vyrovnávaly velice špatně a následky v podobě velkých dluhů mají až dodnes. V následujícím roce se rozvojovým státům podařilo získat zpět veškeré finance, které v recesi ztratily. Některým zemím se podařilo ztracenou částku z roku 2008 i několikanásobně překonat. Mezi profitující státy patří i Brazílie, která získala dvojnásobek ztracených financí zpět. Tím, že rozvojové země překonaly recesi mnohem lépe, než vyspělé ekonomiky, stály se pro tradiční donory velkými konkurenty (The Economist 2009; Humphrey 2010: 15–16).

3.2 Charakteristika nových donorů

Noví donoři jsou jako skupina velmi nesourodá, je tedy velice těžké najít jasné společné rysy, podle kterých by se dali donoři kategorizovat. Jelikož mají státy Jihu nebo také noví donoři pestrou koloniální minulost, velmi důležitou zásadou

je pro jejich zahraniční spolupráci nevměšování se do interních záležitostí recipientské země. Tyto zásady byly formulovány na již zmíněné Bandungské konferenci konané v roce 1955. Celkem byly definovány tři zásady, a sice (1) respektování suverenity a územní celistvosti všech národů, (2) neintervence nebo se nevměšovat do vnitřních záležitostí jiné země a (3) zásada zdržet se hlasování o možné snaze kterékoli země vyvíjet tlak na jiný stát. Tato zásada nevměšování se může být jedním sjednocujícím prvkem nových donorů. Také pro nové donory představuje určitou výhodu, jelikož mohou podnikat v zemích, které jsou pro tradiční donory neatraktivní (ECOSOC 2008: 20). Autoři Alex Dreher, Peter Nunnenkamp a Rainer Thiele (2010: 2) ve své práci definovali pět bodů, které mohou představovat jednotící prvky nových donorů. Výše zmínění autoři dle výzkumu založeném na empirických datech zjistili, že noví dárci (1) se zaměřují především na své blízké sousedy, (2) méně se zajímají o potřeby příjemců rozvojové pomoci než tradiční donoři, (3) jsou méně zaujatí vůči špatně spravovaným zemím³, (4) při katastrofách pomáhají s menšími částkami než tradiční donoři a (5) neposkytují rozvojovou pomoc za účelem svých vlastních obchodních zájmů. Některé z těchto bodů jsou sporné, avšak především pátý bod vyvolává mezi autory velké debaty.

Někteří autoři se domnívají, že právě vlastní zájem nových donorů je jejich hnací silou. Již z historie vyplývá, že má každý stát ambice dosáhnout významné pozice v mezinárodním prostředí. Poskytování zahraniční pomoci méně rozvinutým zemím je jedna z možností, jak svůj vliv posílit. To souvisí i s obchodními zájmy, které by dárci mohli prostřednictvím zahraniční pomoci uskutečnit. Předmětem největších diskuzí je Čína, která pro mnoho autorů představuje donora poskytujícího rozvojovou pomoc jen za účelem zisku a navázání obchodních vztahů především v Africe. Donory, kteří poskytují tzv. darebnou pomoc (*rouge aid*), představuje například také Saúdská Arábie nebo Venezuela. Tito donoři jsou motivováni touhou prosadit své vlastní obchodní

---

³ V textu *Badly governed countries*.

zájmy a prakticky se nezajímají o dlouhodobý stav obyvatelstva recipientských států. Tyto donory tedy nezajímá jaké systémy vládnou v recipientských zemích a zastření svými zájmy podporují nedemokratické režimy. Od roku 1990 se s větší mediální kontrolou mnoha vyspělých zemí začal tento systém pomalu zlepšovat. I přesto, že dnešní systém není dokonalý, je určitě více transparentní než v dobách, kdy byly prostřednictvím zahraniční pomoci udržováni diktátoři u moci (Naím 2009: 95–96). Fuchs a Vadlamannati jsou dalšími autory, kteří předpokládají, že vlastní zájem je mimořádně důležitým faktorem podpory z pohledu chudších dárcovských zemí. Tvrdí, že k získání podpory obyvatelstva neboli voličů na poskytování rozvojových programů, je nutné, aby sám rozvíjející se stát z pomoci profitoval (Fuchs – Vadlamannati 2012: 112). Také autoři Dreher, Nunnenkamp a Thiele se domnívají, že někteří noví donoři používají zahraniční pomoc jako prostředek na podporu svého exportu do recipientských zemí. Výše zmíněné teoretické úvahy autoři doplňují o důkladnou analýzu, ve které tvrdí, že darebnými donory jsou arabské země, ale také některé dárcovské země Latinské Ameriky (Dreher – Nunnenkamp – Thiele 2012: 13). Tuto teorii potvrzuje také fakt, že noví donoři jsou aktivní v zemích, které mají velké zásoby nerostných surovin. Angola, Nigérie nebo Súdán jsou země, kde noví donoři podporují rozvoj infrastruktury (Ramachandran – Walz 2011:14).

S prosazováním vlastního zájmu donorů souvisí také výše zmíněné první kritérium donorů dle skupiny autorů Dreher, Nunnenkamp a Thiele. První kritérium se zabývá zaměřením nových donorů na své sousední státy. V případě, že národním zájmem země je stát se regionální mocností, rozvojová pomoc cílená do sousedních států dané země k tomu může dopomoci. Příkladem může být přímo Brazílie, která je momentálně v oblasti Latinské Ameriky regionálním hegemonek (Dreher – Nunnenkamp – Thiele 2012: 13). K posílení brazilského vlivu v regionu pomohla, mimo jiné důležité faktory, poskytovaná zahraniční pomoc například sousední Paraguayi, Bolívii nebo Peru (AidData 2015a). Existují také výjimky států, které se na své sousedy nezaměřují. Mezi ně patří zejména Čína, která svoji činnost směřuje především do Afriky. Dále Tchaj-wan,

Kuvajt a Spojené arabské emiráty. Všechny tyto země jsou aktivní zejména v oblasti velkých jezer v Africe. Recipientskými zeměmi jsou nejčastěji Uganda a Malawi. Tchaj-wan je kromě afrických zemí aktivní také v Hondurasu, což souvisí se snahou získat mezinárodní uznání (AidData 2015b).

Další kritika směrem k novým donorům přichází ohledně podpory darebáckých států. Jde tedy o poskytování zahraniční pomoci zemím, které jsou autoritářské, porušují lidská práva nebo sponzorují terorismus. Opět se v tomto případě mluví o Číně jako o dárci, který nehledí na to, zda je recipientský stát darebácký či nikoliv. Mezi takové recipientské země patří například Súdán nebo Zimbabwe (Woods 2008: 1207–1208). Naproti tomu existují státy, které se snaží přiblížit donorům OECD/DAC a podle toho si vybírají cílové destinace své zahraniční pomoci. Jejich cílem není udržovat autoritářské režimy a podporovat rozvoj ekonomiky země, která své finance používá například na výrobu a šíření zbraní hromadného ničení. Do této skupiny můžeme zařadit také Brazílii vzhledem k její snaze podporovat šíření demokracie v Africe. Brazílie je vzhledem k podpoře demokracie a ochrany lidských práv aktivní zejména v Guineji-Bissau. Budování demokracie je dle západních států základním prvkem rozvoje, bezpečnosti a dlouhodobé stabilizace země, tento fakt však kontrastuje s přesvědčením nových donorů nezasahovat do vnitřních záležitostí státu. Je tedy nutné najít rovnováhu mezi postavením země vůči narušení suverenity a na druhé straně zapojení do procesu demokratizace a ochrany lidských práv (Abdenur – Marcondes de Souza Neto 2013: 18–19).

Rozdíl mezi některými novými donory a tradičními donory spočívá také ve vnímání potřeb recipientských států. Noví donoři by se ve srovnání s tradičními donory měli lépe vcítit do situace dlouhodobě málo rozvinutých zemí, protože ještě do nedávna byli sami příjemci rozvojové pomoci. I přesto bývají noví donoři méně citliví na potřeby recipientů zahraniční pomoci. Jelikož nejsou obeznámeni s potřebami svých recipientů, darovaná pomoc nemusí být cílena na oblasti, kde je potřebná nejvíce. Kdyby noví donoři předávali více své vlastní

nabité zkušenosti, pro recipienty by mohlo být výhodnější převzít poučení od nových donorů, než složitě plnit podmínky tradičních donorů (Dreher – Nunnenkamp – Thiele 2012: 13).

Dle Richarda Manninga může být dalším kritériem donorů fakt, že se pohybují ve více oblastech kooperace. Poskytují zahraniční pomoc ve třech hlavních oblastech, od nichž se následně odvíjejí konkrétní projekty. První oblast tvoří podpora pro ekonomický rozvoj země, druhá oblast se skládá z podpory vzdělávání, vědy, kultury, zdravotnictví a sociálních aspektů společnosti a poslední oblast zahrnuje zajištění míru a bezpečnosti. Tato klasifikace zahrnuje vše od turistiky, přes pomoc při katastrofách, až po vojenskou spolupráci. Naopak činnost, kterou DAC klasifikuje jako oficiální rozvojová pomoc, pojímá pouze mírnou část této rozsáhlé politiky zahraniční pomoci (Manning 2006: 376). Noví donoři se orientují na podporu technického sektoru (například rozvoj infrastruktury), kdežto tradiční donoři dotují spíše sociální sektory, které napomáhají se méně rozvinutým zemím změnit od základu (Ramachandran – Walz 2011: 14).

3.3 Noví donoři a rozvojová spolupráce

Noví donoři rozvojovou asistenci nazývají spíše spoluprací. Jejich snahou je odlišit se od principů tradičních donorů, tudíž mění přístup k recipientům. Jejich vztah by se dal definovat jako vztah dvou obchodních partnerů, alespoň tak to nazývají sami donoři. Tradiční model mezi dárcem a příjemcem je narušen a spíše jsou vytvářeny vzájemně výhodné vztahy. Jedná se tak o vztahy horizontální, kdy jsou dva aktéři (tedy donor a recipient) na stejné úrovni. Aktéři si poskytují hodnoty navzájem, proto se netradiční pomoc také nazývá jako vzájemná spolupráce. Tradiční donoři udržují vztahy vertikální, kde je recipient podřízen donorovi (Glennie 2011).

Mezi jednotlivými donory se liší kanály, jakými poskytují zahraniční pomoc. Čína a Indie mají tendenci poskytovat většinu pomoci prostřednictvím bilaterálních vztahů. Multilaterální vztahy by pro Čínu znamenaly podřízenost nebo alespoň rovnost s jinými donory. To je pro ni nepředstavitelné, jelikož by mohla být někým kontrolována. Ostatní noví donoři naopak spolupracují také multilaterálně. Jihoafrická republika a Brazílie jsou stále otevřené ke vzájemné spolupráci a ke spolupráci s dalšími mezinárodními organizacemi. Zatímco Brazílie kombinuje multilaterální a bilaterální dohody, Jihoafrická republika poskytuje prostřednictvím multilaterálních kanálů více než 75 % své zahraniční pomoci (ECOSOC 2008: 25). Nedávno se objevila další forma spolupráce, a sice trilaterální nebo trojstranná rozvojová spolupráce. Nejčastěji se vyskytuje ve formě sever-jih-jih, kde tradiční donor (ze severu) a nový donor (z jihu) pracují společně s příjemcem (z jihu), kterému pomocí rozvojových projektů pomáhají. Tento přístup kombinuje nabitě zkušenosti z úspěšného hospodářského rozvoje nového donora a finanční možnosti tradičního donora. Programy trilaterální spolupráce spočívají zejména v technické spolupráci a rozptýlení malých projektů. Dobrým příkladem takové spolupráce je africko-brazilská spolupráce v oblasti sociální ochrany. Tradičními dárci, kteří se zapojili do trilaterální spolupráce, jsou především Japonsko, Německo, Španělsko a Kanada. Také se zapojuje mnoho mezinárodních organizací, jako je OSN. Rozsah spolupráce lze velmi obtížně určit, jelikož tradiční a netradiční donoři vykazují údaje o spolupráci samostatně. Tento způsob podpory je z hlediska rozvojové spolupráce důležitý už jen z toho důvodu, že ho podporují obě skupiny donorů (Ramachandran – Walz 2011: 20).

4 ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÁ POMOC

Již od druhé světové války svět tvoří země, mezi kterými je velká ekonomická propast. Díky zahraniční pomoci lze tyto propasti snižovat a méně rozvinutým státům tak dát možnost se rozvíjet. Zahraniční pomoc je nyní stále více rozšířená, a to především díky stále více globálně provázanému světu. Kritika zahraniční pomoci se objevuje především ohledně efektivity, a to z toho důvodu, že existují některé zahraniční projekty, které nebyly úspěšně realizované. Na zahraniční pomoc je také nahlíženo jako na prostředek nekolonialismu, kdy si bohaté státy podmaňují státy méně rozvinuté. Jiní autoři zahraniční pomoc považují za dobrý způsob, jak dosáhnout trvale udržitelného rozvoje. Je tedy zřejmé, že pohledů na zahraniční pomoc existuje více, některé jsou pozitivní a některé jsou kritické (Halaxa 2000: 1).

Rozdílné názory panují také v definicích zahraniční pomoci. Existuje jich mnoho, ale nejpoužívanější definicí je ta, kterou definoval DAC, tedy Výbor pro rozvojovou pomoc organizace OECD. Definice říká, že „Oficiální rozvojová pomoc (ODA) je definována jako soubor těch transferů do rozvojových zemí a multilaterálních institucí, které jsou poskytovány oficiálními místy, jako jsou vlády států či místní vlády, nebo jejich výkonnými orgány. Každá transakce musí splňovat následující kritéria:

- a) Je poskytována s cílem podpořit ekonomický rozvoj a blahobyt v rozvojových zemích.
- b) Je koncesionální (nemá komerční charakter) a obsahuje grantovou složku, která tvoří minimálně 25 %.

ODA zahrnuje i administrativní náklady spojené s jejím poskytováním“ (OECD 2015b).

V širším pojetí zahraniční pomoc představuje několik typů pomoci. Jednotlivé typy pomoci můžeme rozdělit dle účelnosti, zda se jedná o pomoc přímou nebo poskytovanou skrze další prostředníky (například mezinárodní organizace) a

v neposlední řadě, zda se jedná o pomoc oficiální nebo neoficiální.

4.1 Dělení zahraniční pomoci

Humanitární pomoc a rozvojová pomoc jsou dva typy zahraniční pomoci založené na principu účelu. Termín humanitární pomoc (*Humanitarian aid*) představuje okamžitou pomoc bez dlouhodobějšího charakteru. Jedná se zejména o krátkodobou pomoc poskytnutou v důsledku přírodní katastrofy nebo utrpení způsobené válečným konfliktem. Humanitární pomoc se používá také při strukturálních krizích, které jsou způsobeny lidmi. Za strukturální krize jsou považovány krize politické, ekonomické nebo sociální. Cílem humanitární pomoci je poskytnout obyvatelstvu základní potřeby k přežití a navrátit podmínky obyvatel na takovou úroveň, jakou obyvatelé měli před vypuknutím krize (Halaxa 2000: 2; Kaplan 2008: 109–110).

Rozvojová pomoc (*Development aid* nebo *Development assistance*) má oproti humanitární pomoci dlouhodobější charakter. Cílem není okamžitá pomoc, ale jedná se o dlouhodobou podporu recipientského státu. Rozvojová pomoc není povrchní, ale je zaměřena na vnitřní záležitosti rozvojové země, neboť jejím cílem je dlouhodobě udržitelný rozvoj. Zahraniční rozvojová spolupráce představuje nejen finanční a materiální pomoc, ale také pomoc v podobě odborníků, kteří operují přímo na území partnerské země. Infrastruktura je jedním z hlavních sektorů, na které se dárcovské země zaměřují. Také vytvoření fungující místní vlády a státních institucí je velmi důležitým bodem v procesu rozvoje (Halaxa 2000: 3; FoRS 2012).

Zahraniční pomoc lze dále dělit podle toho, zda se jedná o tzv. oficiální rozvojovou pomoc nebo o tzv. neoficiální rozvojovou pomoc. Oficiální rozvojová pomoc, jak již říká název, je poskytovaná oficiálním donorem. Oficiální rozvojovou pomoc zprostředkovává vláda daného státu, tudíž se někdy označuje jako vládní zahraniční pomoc, která čerpá finance ze státního rozpočtu. Používání finančních prostředků ze státního rozpočtu znamená to, že se oficiální

rozvojová asistence stává nedílnou součástí zahraniční politiky státu. Neoficiální pomoc je poskytována nevládními aktéry, kterými mohou být soukromé firmy, jedinci, charity a dále například nevládní organizace. Zahraniční pomoc je poskytována i ve formě, kdy se vládní a nevládní typ pomoci propojí a pomoc poskytují na základě společné dohody (Kaplan 2008: 110–112).

Donoři mohou svoji zahraniční pomoc poskytovat přímo nebo nepřímo skrze nějakého prostředníka. Přímá zahraniční pomoc čítá pouze dvě strany, tudíž se jí říká pomoc dvoustranná neboli bilaterální. Dárcovská země posílá finanční, ale i jinou pomoc přímo do recipientské země. V takové situaci existuje napojení dárcovské země na lokální instituce. Tzv. multilaterální pomoc je poskytována přes prostředníka, tedy prostřednictvím mezinárodních organizací, které projekty zpracovávají a následně pomoc posílají přijímajícím zemím (Halaxa 2000: 3; Kragelund 2010: 15). V posledních letech se však vyskytuje pomoc, do které se zapojuje více aktérů najednou. Taková pomoc se nazývá trilaterální neboli trojstranná forma spolupráce (Fordelone 2009: 6).

Následné dělení se odvíjí od způsobu poskytování pomoci. Existuje více způsobů, jakými lze zprostředkovat pomoc recipientům. Finance může donor poskytovat pomocí grantů nebo klasických půjček. Grantem je myšlena investice donora ve formě dotace, která je nevratná. Klasickou půjčku musí recipient do určité doby donorům splatit. Dotovaná půjčka nebo jiné zvýhodněné úvěry jsou dalším typem pomoci (Halaxa 2000: 2; Davies 2010: 12–13).

V současné době existují i další kritéria, podle kterých lze klasifikovat zahraniční pomoc. Příkladem může být kritérium, které zohledňuje formu poskytované pomoci. Jedná se o finanční pomoc, technickou pomoc a hmotnou pomoc. Výše zmíněné granty a půjčky jsou předmětem finanční pomoci. Technická pomoc se zprostředkovává nejčastěji posíláním odborníků a znalců do recipientské země, kteří zde osobně předávají vědomosti, praktické zkušenosti a další know-how, které může méně rozvinutým zemím dopomoci k rozvoji. Hmotná pomoc zahrnuje materiální hodnoty, které představují například přístroje potřebné

k léčbě, samotné léky a další stroje. Materiální pomoc má podobu stavění škol a nemocnic. Další formou rozvojové asistence je potravinová pomoc, která je vnímána jako speciální forma pomoci (Lowder – Raney 2005: 1; Opršal 2014: 16).

4.2 Motivy rozvojové spolupráce

Motivy a důvody zahraniční pomoci jsou jedny z nejdiskutovanějších otázek současného mezinárodního systému. Diskuze se týkají výše vyhrazené částky jednotlivých zemí pro zahraniční pomoc, také za jakými účely je pomoc poskytována a na jaké země se mají dárci soustředit. Existuje více motivů, kvůli kterým se země rozhodnou zahraniční pomoc poskytovat.

Morální, nebo také humanitární motivy, jsou nejzákladnějšími motivy rozvojové spolupráce. Morální povinnost je hnací silou zahraniční pomoci. Sociální citění a solidarita mezi lidmi je předávána na úroveň států, které se pak aktivně účastní rozvojových projektů. Dle průzkumů je možné vypozařovat, že větší míru povinnosti pomáhat cítí lidé z rozvinutých států. Rozvojové spolupráce se rovněž účastní státy, které byly dříve recipiency a dnes se mohou samy zapojovat do rozvoje jiných zemí (Kaplan 2008: 12; Lancaster 2007: 13–14).

Strategické cíle, které jsou častými motivy spolupráce, mají ekonomický, politický nebo bezpečnostní charakter. Ekonomická motivace se vyskytuje téměř v každém rozvojovém projektu tradičních, ale i nových donorů. Existují dva odlišné ekonomické motivy, které ovlivňují alokaci zahraniční pomoci. Může se jednat o takové rozvojové projekty, jejichž ekonomický cíl spočívá v dovozu nerostných a zemědělských surovin z recipientské země do dárcovské země. Hlavním cílem je tedy především zisk surovin, nikoli rozvoj recipienta. Druhá ekonomická motivace může být pro dárce v tom smyslu, že do recipientské země posílá své vlastní komodity, jako je vývoz služeb či výrobků. Dále si může donor v méně rozvinutých zemích připravovat prostředí pro vytvoření nových trhů pro svůj export (Kaplan 2005: 12; Lancaster 2007: 14–15).

Politické cíle, zejména bilaterálních dárců, jsou se zahraniční pomocí spojené již od počátku. Z koloniální historie je zřejmé, že zahraniční pomoc může sloužit jako prostředek k rozšiřování a upevňování mocenského vlivu. S tím souvisí také posilování moci v rámci mezinárodních vztahů, kdy se rozvojová pomoc může stát hlavním prostředkem zahraniční politiky států. V rámci multilaterální diplomacie se mohou politické cíle vyskytovat ve formě snahy být úspěšnějším a uznávanějším členem mezinárodní organizace zprostředkovávající zahraniční pomoc. Politickým cílem donorů může být také šíření demokracie, které není míněno jako podpora mezinárodního míru a bezpečnosti založené na pohledu, že demokratické země mezi sebou neválčí, ale jako šíření politických hodnot, které jsou uznávány ostatními aktéry mezinárodního systému (Kaplan 2008: 12–13; Lancaster 2007: 15).

Dalším strategickým cílem je snaha o bezpečnost. Jelikož jsou rozvojové země často velmi nestabilní, mohou ohrožovat lidskou, ale také mezinárodní bezpečnost. Ohrožení může vyplývat nejen z rozpadu státu a nástupu anarchie, ale v rozvojových zemích je větší pravděpodobnost vzniku ozbrojených nebo teroristických skupin. Další jev, který je podpořen nestabilitou státu, je vysoká míra ilegální imigrace do států globálního Severu. Rozvojové státy budou méně ohrožovat vyspělé státy, jestliže budou samy bezpečnější, proto je v zájmu vyspělých států bezpečnost v rozvojových zemích udržet. Bezpečnost se týká také šíření epidemií a nemocí. Pakliže budou vyspělé státy bojovat proti nemocím jako je HIV/AIDS ve velmi postižených oblastech, nebudou se tyto nemoci šířit ve velké míře do vyspělých zemí. Bezpečnost a stabilita rozvojových zemí je ve vlastním zájmu donorů (Kaplan 2008: 12; Lancaster 2007: 16–17).

5 BRAZÍLIE

Brazilský vzestup, jako poskytovatele zahraniční pomoci v rozvojových zemích, pomalu, ale jistě přitahuje stále větší pozornost celého světa. I přesto, že Brazílie stále přijímá technickou a finanční pomoc od bohatých států prostřednictvím bilaterálních nebo multilaterálních smluv, se za poslední desetiletí Brazílie z recipienta stala významným poskytovatelem. Tento posun je zakořeněný v jejím vlastním rozvojovém úspěchu (The Economist 2010). Vzhledem ke svému udržitelnému hospodářskému růstu, Brazílie vstoupila do skupiny zemí se středními příjmy. Tento růst poskytl Brazílii schopnost nabídnout více zahraniční pomoci ostatním rozvojovým zemím. Přesun Brazílie z pozice recipienta na pozici poskytovatele úzce souvisí se zahraniční politikou Brazílie, která se v průběhu 20. století měnila (Costa Vaz – Inoue 2012: 508). Již od roku 1930 byla zahraniční politika navržena tak, aby podporovala národní rozvoj. Zatímco cíl byl jasný, strategie prostřednictvím kterých cíle dosáhnout, existovaly dvě. První strategie byla založená na principu vnitrostátního rozvoje zaměřeném na národní samostatnost a uzavřené ekonomice. Druhá strategie byla založená na principu liberalismu, který usiloval o integraci s mezinárodním trhem a více otevřené ekonomice. Tyto strategie se navzájem prostřídaly. V období od roku 1964 do roku 1969 zvítězil liberální přístup, zatímco v příštích dvou dekadách dominoval zahraniční politice spíše státní developmentarismus. S plným obnovením demokracie v Brazílii v roce 1990 a v souladu s obecnými trendy v celé Latinské Americe se liberalismus znovu stal hnací silou zahraniční politiky (Costa Vaz – Inoue 2007: 4).

5.1 Vývoj Brazílie jako nového donora

Počátky brazilské mezinárodní politiky zahraniční spolupráce se datují do roku 1950, kdy byla Brazílie spíše recipient rozvojové pomoci. Vývoj těchto aktivit by se dal rozdělit do následujících čtyř časových období. V prvních dvou obdobích byla Brazílie stále ještě recipientem, ale snažila se své postavení v mezinárodním rozvojovém prostředí změnit. Další dvě období pak představovaly intenzivní

změnu Brazílie na stále významnějšího donora. První období od roku 1969 až do roku 1978 je charakterizováno prvními pokusy o vytvoření národního systému pro mezinárodní spolupráci a její koordinaci. Dále se jednalo o dobu navázání prvních dohod s ostatními rozvojovými zeměmi. Smyslem tohoto systému bylo propojit spolupráci Brazílie a ostatních rozvojových zemí a koordinovat ji prostřednictvím ministerstva zahraničí. Finanční pomoc, kterou obdržela od rozvinutých zemí, pak zapojila do národních plánů pro samotný rozvoj Brazílie. Když byl tento systém založen, brazilská vláda zřídila program technické pomoci do zahraničí. Aby byl tento program životaschopný, jednání probíhala na dvou různých úrovních. Jednalo se na vnitřní úrovni s brazilskými orgány, které byly schopné poskytovat pomoc a externě s potencionálními partnery, které představovaly například sousedské země v Latinské Americe. Ve stejné době se Brazílie začala účastnit konferencí pro rozvoj, které byly organizovány pod záštitou OSN. Prostřednictvím konferencí se snažila sjednat podporu ze strany Rozvojového programu OSN (*UNDP – United Nations Development Programme*). Výsledkem konferencí byla Světová konference OSN o technické spolupráci mezi rozvojovými zeměmi, jež se konala v Buenos Aires. Zásadou tohoto procesu se mezinárodní technická pomoc vyvinula v mezinárodní technickou spolupráci (Costa Vaz – Inoue 2012: 509).

Druhé období vývoje brazilské zahraniční spolupráce začíná v roce 1978 a trvá do roku 1987. Toto období zahrnuje další významné pokračování vývoje zahraniční spolupráce po světové konferenci. Se souhlasem akčního plánu z Buenos Aires byla v září 1978 oficiálně zavedena do brazilského systému technická spolupráce mezi rozvojovými zeměmi a Brazílie tak mohla navázat horizontální spolupráci (Costa Vaz – Inoue 2007: 5). Pro Brazílii byla tato konference významnou událostí, jelikož se její programy technické spolupráce podstatně rozšířily. Před konferencí byly v 60. letech uskutečněny pouze dva projekty technické spolupráce, následující desetiletí počet čítal celkem 26. V roce 1980 se počet zvýšil na více než 600. Spolu s rozmachem brazilské spolupráce se snižovala multilaterální a bilaterální pomoc poskytovaná od rozvinutých zemí

směřující právě do Brazílie (Abdenur 2007: 2; Costa Vaz – Inoue 2007: 5). Důležitým faktem tohoto období je, že až v této době navazuje Brazílie vztahy s portugalsky mluvícími zeměmi Afriky (*Países Africanos de Língua Oficial Portuguesa – PALOPs*⁴). Až do poloviny 70. let omezovala tyto vztahy smlouva o přátelství, kterou Brazílie uzavřela s Portugalskem. Se zánikem portugalského imperialismu také zaniklo omezení spolupráce a Brazílie mohla navazovat nové vztahy s portugalsky mluvícím světem. Technická spolupráce mezi Brazílií a PALOPs se stala účinným nástrojem brazilské zahraniční politiky, protože vytvořila nové příležitosti pro politickou, sociální a hospodářskou spolupráci. Brazílie se však stále věnovala projektům a aktivitám v oblasti Střední Ameriky, Karibiku a Mexiku. Jejím cílem bylo podpořit a posílit svůj vliv v regionu (Costa Vaz – Inoue 2007: 5).

Třetí období je ve znamení vytvoření Agentury pro brazilskou spolupráci (*ABC – Agência Brasileira de Cooperação*). Období má počátek v roce 1987 a trvá až do období, kdy se Lula da Silva ujímá prezidentské funkce, tedy v roce 2003. Agentura byla založena v rámci Ministerstva pro zahraniční vztahy a kombinovala dvě funkce, a sice vnější a vnitřní koordinaci. Cílem agentury bylo podpořit mezinárodní technickou spolupráci tím, že spojí zahraničněpolitické priority a potřeby pro vnitřní rozvoj země. Vytvoření ABC také přineslo revizi stávajících programů a mechanismů technické spolupráce. Agentura zdůrazňovala potřebu zabývat se otázkami, které se týkaly rozvojových zemí potýkajících se s problémem hladu, špatného přístupu k přírodním zdrojům, zhoršování životního prostředí a sociální diskriminace. Rostoucí HDP na obyvatele v průběhu roku 1990 umožnilo Brazílii dokončit přechod od příjemce k poskytovateli technické spolupráce. Pokud Brazílie bere ohled na zájmy svých partnerů mezi rozvojovými zeměmi, může vzít v úvahu zkušenosti získané jako přijímací země. Ty mohou pomoci ve vlastním poskytování technické spolupráce (ABC 2015; Costa Vaz – Inoue 2007: 6).

---

⁴ PALOPs zahrnuje Angolu, Guineu-Bissau, Kapverdy, Mosambik, Rovníkovou Guineu, Svatý Tomáš a Princův ostrov.

Čtvrté období začínající v roce 2003 je formováno v době, kdy se Lula da Silva stává prezidentem. Vláda v této době kladla větší důraz na jiho-jihní spolupráci než vlády předešlé. S tím byla spojená i větší pozornost zahraniční politiky a finančních zdrojů na tuto formu spolupráce. Výsledkem bylo to, že brazilská technická spolupráce pro rozvojové země zaznamenala dramatický nárůst ve výši poskytované částky, množství projektů a počtu partnerů rozvojových zemí. Lulova zahraniční pomoc spočívala v posílání brazilských odborníků, kteří školili v oblasti pěstování a výrobě biopaliv (Hochstetler 2013, Costa Vaz – Inoue 2007: 6). Lula da Silva zapříčinil obrovskou změnu v zahraniční politice Brazílie. Zaměřil se totiž na spolupráci s jižními státy a tyto vztahy považoval za politickou prioritu. Toto zaměření na jiho-jihní spolupráci představovalo významnou změnu v zahraničním ekonomickém a politickém postavení země. Existuje několik možných důvodů, proč se Brazílie, respektive Lula da Silva, zaměřil na spolupráci se státy globálního Jihu. Nové vztahy mohou být spojeny s touhou být více nezávislým státem na mezinárodní scéně. Dále podpora demokracie a míru v rozvojových zemích mohou vytvářet dobré podmínky pro rozšíření brazilského obchodu a investic. Pokud jde o národní politické zájmy, může být hnací silou snaha dosáhnout stálého místa v Radě bezpečnosti OSN, které by si Brazílie mohla pojistit díky podpoře jiných rozvojových zemí a zemí Jihu. Podle ředitele Agentury pro brazilskou spolupráci, Marca Faraniho, jsou vztahy s jižními zeměmi důležitým nástrojem pro dobrou prezentaci brazilského potenciálu ve světovém měřítku. V této době také Lula da Silva uvádí, že Brazílie již není zemí, která zahraniční pomoc přijímá a musí o ni žádat. Ale jedná se o novou vzkvétající ekonomiku, která přijímá své poslání vést rozvojové země tak, aby se jejich podmínky pro život neustále zlepšovaly (Costa Vaz – Inoue 2012: 513–515).

5.2 Brazilská zahraniční pomoc

Brazílie nevěnuje všem svým aktivitám stejnou pozornost. Svoji zahraniční pomoc rozděluje do pěti různých kategorií, a sice (1) humanitární pomoc, (2)

stipendia pro cizince studující v Brazílii, (3) příspěvky do regionálních bank a mezinárodních organizací, (4) technická a vědecká technologická spolupráce, (5) a příspěvky na mírové operace. Z těchto pěti sektorů nejvíce financí připadá na kategorii technické a vědecké spolupráce. Příspěvky mezinárodním organizacím pak tvoří další značnou část brazilských výdajů na zahraniční pomoc (viz příloha č.1) (Usher 2011: 5). Brazilská vláda používá pro svoji zahraniční pomoc termín mezinárodní spolupráce. Odlišuje se tak od tradičních donorů, kteří používají termín oficiální rozvojová asistence (ODA). Je to především z toho důvodu, že Brazílie není členem výboru DAC a je pouze přidruženým státem OECD, tudíž není touto definicí vázaná. Brazílie také preferuje označení spolupráce, místo termínů pomoc či podpora. Dále preferuje spíše označení horizontální spolupráce, jelikož tím definuje rovnocenný vztah mezi donorem a příjemcem. Aktéři jsou na stejné úrovni a poskytují pomoc navzájem, proto se pro brazilskou spolupráci používá také termín vzájemná spolupráce. Spolupráce je také podmíněna zásadou nevměšování se do vnitřních záležitostí recipientských států. Brazilská rozvojová spolupráce se zaměřuje především na technickou spolupráci poskytovanou v podobě surovin nebo dalších hmotných prostředků. Na rozdíl od toho tradiční donoři poskytují spíše finanční pomoc prostřednictvím půjček a grantů. Technickou spolupráci preferuje Brazílie z toho důvodu, že se vládní úředníci a technici z přijímajících zemí přímo setkají se svými brazilskými protějšky, kteří se s nimi podělí o zkušenosti a mohou se tak lépe přizpůsobit brazilským technologiím (Cabral – Ferrinho – Russo 2013: 2–3; Glennie 2011).

5.2.1 Brazilská spolupráce jih-jih

Jiho-jihní spolupráce je velmi důležitým segmentem brazilské rozvojové spolupráce. Byla koncipována jako prostředek, jakým mohou země globálního Jihu překonávat svoji závislost na rozvinutých zemích. Projekty této technické spolupráce mají dominantní, ale ne výlučné geografické zaměření na země Latinské Ameriky a portugalsky mluvící země Afriky. Oblastmi, ve kterých je spolupráce aktivní, jsou zemědělství, vzdělávání a zdravotnictví. Projekty

obvykle spočívají v materiální technické pomoci, přenosu technologií a vyslání brazilských odborníků na území recipienta (Cabral – Weinstock 2010: 64).

Největší rozmach jiho-jihní spolupráce byl zaznamenán v době vlády prezidenta Luly da Silvy. Tuto úspěšnou éru potvrdila Brazílie svojí vedoucí pozicí v kampani OSN nesoucí název „Akce proti hladu a chudobě“. Brazílie tak demonstrovala, že nastupuje do přední role zastupující jižní státy a do role významného globálního aktéra (Hirst – Soares de Lima 2006: 35–36). S jiho-jihní spoluprací souvisí také utváření organizací v rámci zemí třetího světa. V červnu 2003, Brazílie, Indie a Jižní Afrika podepsali deklaraci ve městě Brasília, která vytvořila fórum IBSA (IBSA 2015). Tato iniciativa měla za cíl vytvořit strategické partnerství mezi rozvojovými zeměmi, které spojovaly tři společné zájmy. Prvním z nich byl závazek zastávat demokratické hodnoty a instituce, druhým byla snaha spojit se v boji proti chudobě v rozvojových zemích a třetím bylo přesvědčení, že multilaterální instituce a postupy by měly být posíleny s cílem vypořádat se s problémy v hospodářských, politických a bezpečnostních oblastech. Tato iniciativa představuje vynikající příklad jiho-jihní spolupráce. Důležitým faktem však bylo, že se je tvořena rozvojovými zeměmi, které jsou regionálními mocnostmi (Hirts – Soares de Lima 2006: 36). Cílem Brazílie a JAR bylo především získat vliv na regionální úrovni (Soule-Kohndou 2013: 9). IBSA tak představovala nejdůležitější iniciativu jiho-jihní spolupráce, jelikož umožňovala Brazílii upevňovat svůj regionální vliv. Dalším důležitým motivem pro Brazílii byla reforma Rady bezpečnosti v její prospěch, tedy aby se Brazílie stala stálým členem. Další kroky ve stejném směru následovaly, když se Brazílie zapojila do tvorby skupiny G20 v rámci jednání Světové obchodní organizace v Dauhá. Z hlediska brazilského pohledu G20 představuje významný krok, jelikož podpora užších vztahů s arabskými a africkými národy je dalším rysem současné zahraniční politiky (Hirts – Soares de Lima 2006: 36).

V rámci jiho-jihní spolupráce se však mohou vyskytovat problémy. První problém je spojený se členstvím v uskupení G20 a vzrůstajícím vlivem Brazílie. Jelikož se Spojeným státům americkým nelíbí vzrůstající vliv Brazílie na západní

hemisféře, snaží se tuto iniciativu alespoň trochu zpomalit. Druhým problémem je veřejné mínění, jelikož podpora zahraniční spolupráce od obyvatel nebyla lehce získaná, musí být ministerstvo a vláda Brazílie opatrná. Třetí problém úzce souvisí s demokratickým kontextem, v němž brazilská vláda nyní funguje. Změna zahraniční politiky přináší problémy i do vnitřní politiky. Rozdíly názorů produkují intenzivní politické debaty, na kterou stranu by se Brazílie měla přiklonit. Zda by se měla věnovat budování vztahů s průmyslovými zeměmi nebo je pro ně výhodnější a životaschopnější neustálé rozšiřování vztahů se zeměmi globálního Jihu (Hirst – Soares de Lima 2006: 36–37).

Objemy zahraniční pomoci poskytované prostřednictvím jiho-jihní spolupráce jsou velmi těžko zjistitelné. Jelikož Brazílie neuvádí oficiální data do Výboru pro rozvojovou asistenci, neexistuje tak žádný oficiální údaj pro brazilský souhrn celkové rozvojové pomoci. Za období největší orientace zahraniční politiky na jiho-jihní spolupráci se finanční výdaje na tuto spolupráci zvýšily až několikanásobně. Příkladem může být období od roku 2005 do roku 2009, kdy částky na rozvojovou asistenci vzrostly z počátečních 750 000 USD na 43,5 milionů USD a výdaje na technickou spolupráci vzrostly z 11,4 milionů USD na 48,9 milionů USD. Tento velký nárůst humanitární a technické pomoci jasně značí změny v prioritách zahraniční politiky Brazílie (Costa Vaz – Inoue 2012: 517). V tom samém období byl také značný nárůst projektů, kterých se Brazílie zúčastnila. Agentura pro brazilskou spolupráci v tomto období koordinovala dojednání a implementaci více než 400 dohod o technické jiho-jihní spolupráci (Costa Vaz – Inoue 2012: 518). Ve stejném období se počet přijímacích zemí více než zdvojnásobil. Na počátku byla Brazílie aktivní ve 21 zemích, v roce 2008 se tento počet navýšil na 46 a na konci tohoto období měla Brazílie 56 přijímacích zemí. Nárůst počtu aktivit zahrnující programy, projekty a další byl následující. V roce 2003 bylo pod záštitou Brazílie 23 projektů. V roce 2006 však tento počet vzrostl na 176 a v roce 2009 už bylo více než 480 projektů (viz příloha č. 2) (Costa Vaz – Inoue 2012: 512).

V roce 2010 se brazilský Institut aplikovaného ekonomického výzkumu (*Instituto de Pesquisa Econômica Aplicada – IPEA*) pokusil sumarizovat částky, které Brazílie investovala do zahraniční pomoci. Tento institut byl založen pod záštitou brazilské vlády jako výzkumná organizace udávající informace ohledně ekonomických dat. Brazílie v roce 2010 měla poskytnout téměř 1 miliardu USD, z toho 480 milionů USD bylo použito na technickou spolupráci, dále 350 milionů USD na mírovou misi na Haiti a dále několik milionů USD na služby expertů pocházejících z brazilských institucí, které se podílejí na technické spolupráci (viz příloha č. 3) (Cabral – Weinstock 2010: 64–65). Kromě humanitárních akcí a příspěvků pro multilaterální organizace poskytuje Brazílie také půjčky rozvojovým zemím, ale v těchto případech není zřejmé, zda se dají považovat za humanitární pomoc (ODI 2010: 64). V případě, že částka 1 miliarda USD souhlasí, Brazílie se pohybuje na stejné úrovni, jako jsou donoři Indie a Čína. Zároveň svými částkami překonávají některé menší donory OECD/DAC jako Finsko, Irsko a Portugalsko, z nichž každý poskytl zhruba 900 milionů USD (Cabral – Weinstock 2010: 65).

5.2.2 Brazilská trilaterální spolupráce

Trilaterální spolupráce je dalším velmi populárním opakujícím se rysem brazilské rozvojové spolupráce. Díky partnerství s mezinárodním tradičním donorem nebo velkou mezinárodní organizací, prostřednictvím kterých pomáhají další třetí zemi, Brazílie může těžit z výhod, jež vyplývají právě ze spojení s tím významným dárcem (Cabral – Ferrinho – Russo 2013: 3). Brazilská role v trilaterální spolupráci se odráží v institucionální historii vládních agentur. Nejvíce aktivní, již od 80. let, je Agentura pro brazilskou spolupráci. I přesto, že považují za prioritu spolupráci jih-jih, trilaterální spolupráce představuje pro Brazílii další možný výhodný způsob spolupráce. Dle ABC se v trilaterální spolupráci jedná o spojení výhod tradičního donora a brazilských výhod, které je možné dále předávat. Ty brazilské definují jako výhody, které se týkají kultury, etnické rozmanitosti a závazku k mírovému řešení konfliktů a zprostředkování

rozvoje pro snížení asymetrií. Agentura také tvrdí, že jako rozvojová země se Brazílie může lépe přizpůsobit jiným rozvojovým zemím. Tradiční donor je partnerem, který může lépe mobilizovat větší množství zdrojů a technologií a umožní zvětšení rozsahu projektů. Hlavními partnery brazilské trilaterální spolupráce jsou státy v čele s Japonskem, Německem a Velkou Británií. Dalšími zeměmi, které se podílí na tomto typu spolupráce, jsou Francie, Kanada, Spojené státy americké, Argentina a Španělsko. O tento druh partnerství projevila zájem také Austrálie nebo Belgie. Spolupráce s Japonskem je pro Brazílii velmi důležitým partnerstvím. Společně se zaměřují na země v Latinské Americe, portugalsky mluvící země Afriky a na Východní Timor. Pro Japonsko je trilaterální spolupráce s Brazílií prioritou, jelikož Brazílii vidí jako hlavní rozvíjející se zemi, která sdílí podobné politické hodnoty. Tato trilaterální spolupráce byla zahájena v roce 1985, kdy se země spojily, aby uspořádaly několik školení pro země třetího světa. Brazílie a Japonsko spolupracují v oblasti zdraví, odborného vzdělávání, vodohospodářských služeb, hygieny a zemědělských projektů (Abdenur 2007: 10; Costa Vaz – Inoue 2012: 524–525).

Spolupráce Brazílie a Německa je též velmi důležitá. Německo vnímá Brazílii jako dobrého spojence v otázkách ochrany životního prostředí. Tato spolupráce byla aktivní v letech 2007 až 2011 zejména v oblasti boje proti HIV/AIDS v zemích Latinské Ameriky, Karibiku oblasti a Afrike. Současně se s Německem podílí na budování institucionální kapacity Národním institutem pro metrologii nebo na rozvoji technologického centra pro životní prostředí v Peru (GIZ 2015).

Brazílie také uzavřela trilaterální dohody s různými mezinárodními organizacemi. Například s Mezinárodní organizací práce (*ILO – International Labour Organization*) se Brazílie spojila na pomoc Haiti. Zde, v boji proti dětské práci, investovala 300 000 USD. V Bolívii, Paraguayi, Ekvádoru a Východním Timoru financovala prostřednictvím ABC opět projekt proti dětské práci částkou 3 milionů USD. Trilaterální dohoda s organizací spojující země Amazonky přispěla na podporu lesního hospodářství 250 000 USD. Dále se s Rozvojovým programem OSN podílí na výstavbě a provozování odborných školicích středisek

v portugalsky mluvících zemích Afriky, ale také na Jamajce, v Guatemale nebo v Paraguayi (Costa Vaz – Inoue 2012: 524–525).

6 BRAZILSKÁ ROZVOJOVÁ AKTIVITA

6.1 Aktivity v Latinské Americe

Brazilské aktivity v Latinské Americe jsou předmětem posilování brazilských zahraničněpolitických vztahů v tomto regionu. Prostřednictvím zahraniční pomoci si chce Brazílie udržet statut regionálního lídra, proto se věnuje především svým sousedním státům. Brazílie na tento post aspirovala již za dob vlády Luly da Silvy, který chtěl, aby Brazílie byla hlavním aktérem v Jižní Americe. Proto se důraz na rozvojové aktivity Brazílie v tomto regionu zvětšoval. Pro ilustraci bylo v roce 2003 směřováno 38 % z rozvojové pomoci právě do oblastí jihoamerických zemí. Paraguay, jako hlavní recipient v jihoamerickém regionu, obdržela celé dvě třetiny z oněch 38 %. I přesto, že v té době byla Brazílie stále více zaměřena na svůj region, lusofonní africké země dostaly celkem 34 %, z nichž největší částky putovaly do Angoly. Východnímu Timoru Brazílie poskytla 22 % a dalších 6 % z celkové rozvojové pomoci dosáhlo Haiti, jež je primárním recipientem v oblasti centrální Ameriky (viz příloha č. 4) (Schläger 2007: 5). Sousedními zeměmi, ve kterých je Brazílie aktivní jsou především země Paraguay a Uruguay, dále se jedná o Bolívii, Peru, ale také Guyanu, Kolumbii nebo Guatemalu. Nejvíce financovaným sektorem v Latinské Americe je zdravotnictví. Na druhém místě Brazílie financuje nejvíce zemědělstvím a na třetím je financování populačních programů a reprodukce. Důležitého recipienta v zemědělském odvětví představuje Kuba, i přes postupný brazilský odklon od zemědělského sektoru v roce 2007 je Kuba stále významným recipientem v této oblasti. Dle dostupných dat Brazílie od roku 2007 do roku 2010 poskytla Kubě přes 1,6 milionu USD. Z celkových 2,35 milionů USD zabírá Kuba významnou část poskytované částky. Nicméně v oblasti zdravotnictví ve stejném období poskytla 5,1 milionů USD pro své sousední země (AidData 2015d).

Oblast Karibiku je významným recipientem brazilských zahraničních aktivit. Jedná se především o Haiti, které je příjemcem humanitární pomoci pod záštitou OSN. Peacekeepingová mise s názvem MINUSTAH byla zahájena v roce 2004 po dlouhodobě špatné vnitropolitické situaci. Brazílie měla již od počátku tuto misi pod svoji správou. Hlavním úkolem stabilizační mise MINUSTAH bylo zajištění bezpečnosti a stability země, o což požádala přechodná vlády na Haiti (UN 2015b). S celkovým počtem 9524 vojenských sil, které se na misi účastnily, se tato mise stává šestou největší peacekeepingovou misí na světě. Brazílie pro tyto potřeby poskytla celkem 1200 vojáků a byla tak největším poskytovatelem pomoci (Bracey 2010). V následujících letech byla mise MINUSTAH upravovaná Radou bezpečnosti tak, aby se operace a zásahy přizpůsobovaly pokroku v politické a socioekonomické situaci v zemi. V roce 2009 byla mise prodloužena a v roce 2010 postihlo Haiti ničivé zemětřesení. Před touto katastrofou se zdála být cesta mise úspěšná a existovala vidina dobré budoucnosti. Po katastrofě však byl nutný další zásah OSN. Jelikož byla poškozena samotná mise MINUSTAH, Rada bezpečnosti na doporučení Brazílie schválila navýšení počtu zasahujících vojáků. Celkové navýšení čítalo 2000 vojáků a 1500 policistů (UN 2015b). Brazílie od roku 2004 poskytla Haiti skrze humanitární pomoc přes 314 milionů USD, každý rok stojí údržba vojenských jednotek 133 milionů USD a dalších 44 milionů USD stojí Brazílii další výdaje spojené s touto misí (Chery 2011). Nejdůležitější hnací silou, která popohání Brazílii v tak výrazné aktivitě na peacekeepingové misi, je pravděpodobně prestiž, o kterou Brazílie usiluje. Ta je spojená zejména se snahou získat stálé místo v Radě bezpečnosti (Quirk 2014: 13). Brazilské vedení mise MINUSTAH ji může přiblížit k cíli a zároveň může posílit postavení Brazílie v rámci regionu. O získání stálého místa v Radě bezpečnosti za region Jižní Ameriky usilují také země Mexiko a Argentina, které pro Brazílii dlouhodobě tvoří konkurenční dvojici (Diniz 2007: 100). Participace na misi je výhodná z toho důvodu, že demonstruje přítomnost Brazílie v regionu jako vznikající mocenské základny. To souvisí také s rozšiřováním brazilských vojenských aktivit, které mohou předznamenat aktivnější roli Brazílie v dosahování mezinárodní bezpečnosti

(Hirst 2007: 10). Přítomnost Brazílie na Haiti také umožňuje navázání bližších vztahů mezi státy Jižní Ameriky, které jsou výhodné pro další hospodářskou i politickou spolupráci. Vedení MINUSTAH tak může mít velmi významný dopad na budoucí vztahy Brazílie a OSN. Je tedy pravděpodobné, že se Brazílie bude ve snaze získat stálé členství v Radě bezpečnosti ucházet o další participaci na peacekeepingových misích OSN (Bracey 2010).

6.2 Aktivity v Africe

Brazílie se jako nový donor nezaměřuje pouze na svoje sousední státy v Latinské Americe (viz příloha č. 5). Velkou důležitost také přikládá portugalsky mluvícím zemím Afriky. V Africe jsou projekty na pomoc zaměřené na podporu zdraví a vzdělávání, sociální rozvoj v otázkách genderu, rozvoj podnikání a rozvíjení vztahů mezi občany a mezinárodní organizací, která je v dané oblasti aktivní (Costa Vaz – Inoue 2012: 519). Portugalsky mluvící země Afriky jsou největšími příjemci zahraniční pomoci v oblasti zdravotnictví. Brazílské Ministerstvo zdravotnictví je hlavním aktérem, který se tomuto tématu věnuje. Problém, na který se Brazílie v oblasti zdravotnictví zaměřuje, je především onemocnění HIV/AIDS. Cílem je především snížit procento nakažených a snaha zabránit dalšímu šíření nemoci. Prostřednictvím školení obyvatel zemí PALOPs a vzdělávání institucionálních struktur ohledně nemoci lze míru onemocnění snížit. Další činností je posílení zásob léků v nejvíce postižených oblastech. Brazílské Ministerstvo zahraničí se pro tyto účely spojuje s dalšími organizacemi k tomu určenými. Velmi aktivní organizací je nadace Oswalda Cruze, která je nazývána jako FIOCRUZ (Cabral – Ferrinho – Russo 2013: 3). Nadace se zaměřuje na spolupráci se Společenstvím portugalsky mluvících zemí (portugalsky *Comunidade dos Países de Língua Portuguesa* – CPLP). Založení tohoto uskupení iniciovala sama Brazílie v roce 1998 a prostřednictvím CPLP navázala spojení s tzv. Lusofonií. Členské státy jsou téměř totožné jako u PALOPs, akorát součástí uskupení CPLP jsou také právě Brazílie a Portugalsko. Z počátku měla Brazílie snahu vytvořit s CPLP zónu volného obchodu, později však navázaly

spolupráci v oblasti vzdělávání a kultury (de la Fontaine – Seifert 2010: 15). Nadace FIOCRUZ nejvíce zasahuje do oblasti zdravotnictví, jelikož její hlavní činností je podpora zdraví a sociálního rozvoje. Spolu s brazilským ministerstvem zdravotnictví je nejvíce aktivní v Mosambiku, který představuje největšího příjemce podpory. Zde se brazilská podpora týká zejména dodávek antiretrovirálních léků, které jsou pro boj s HIV/AIDS nezbytné. Proto je pro partnerství mezi Brazílií a Mosambikem klíčovým prvkem brazilský farmaceutický průmysl (Cabral – Ferrinho – Russo 2013: 3; FIOCRUZ 2012). Nadace FIOCRUZ se v postižených oblastech zaměřuje na předávání znalostí přímo na úroveň lokálních institucionálních struktur a odborníků zabývajících se zdravím místního obyvatelstva. Doporučení, která Brazílie předává dalším zemím ohledně této nemoci, čerpá především z vlastních zkušeností, jelikož sama dokázala na svém území snížit procento nemocných obyvatel (Schläger 2007: 9). Pomoc Brazílie není omezená pouze na předávání nabitých zkušeností a rozšiřování všeobecného povědomí o nemoci. Jedná se také o dodávky již zmíněných antiretrovirálních léků. Jelikož jsou transfery a samotné léky velmi nákladné, iniciovala Brazílie vybudování továrny na výrobu těchto léčiv přímo na území Mosambiku (Laing 2011). Továrna byla dokončena a otevřena v roce 2012 a brazilská vláda pro vybudování farmaceutického závodu na antiretrovirální léčbu poskytla částku 23 milionů USD. Produkce léků však není určená jen pro léčbu nemocných v Mosambiku, ale jedná se o zásobárnu, která má sloužit i dalším zemím Afriky (Fiotec 2015). Rozvojovou pomoc v tomto směru Brazílie poskytuje nejen v Mosambiku, ale také v Angole nebo Guineji-Bissau. Mimo Lusofonii jsou mezi příjemci rozvojové pomoci mířené proti HIV/AIDS také státy Botswana, Burundi nebo Burkina Faso (Schläger 2007: 9).

Finanční částky, které Brazílie poskytuje na boj proti HIV/AIDS, malárii a další zdravotnické pomoci, jsou v jednotlivých zemích Afriky velmi odlišné. Každým rokem se tyto částky velmi zvyšují. Zatímco v roce 2007 čítaly příspěvky směřované Mosambiku necelých 400 000 USD, Angola byla v tomto roce hlavním recipientem a bylo jí směřováno 418 000 USD. V tomto roce bylo

například Botswaně v oblasti zdravotnictví poskytnuto necelých 51 000 USD. Již v následujícím roce Brazílie svoji zahraniční pomoc zvýšila především pro Mosambik, který obdržel přes 2 miliony USD. Největší nárůst však byl v roce 2010, kdy se zahraniční zdravotní pomoc rozšířila i do dalších zemí Afriky. Mosambik byl stále největším recipientem, jehož zahraniční pomoc čítala 8 milionů USD. Angola v tomto roce obdržela 2,5 milionů USD, ale velké částky Brazílie směřovala také do Guineji-Bissau, Botswany, Tanzanie nebo do Demokratické republiky Kongo (AidData 2015c).

Stejný proces jako v případě pomoci na boj vůči HIV/AIDS probíhá i z hlediska boje s malárií (Cabral – Ferrinho – Russo 2013: 3). Projekt týkající se boje proti malárii na ostrovech Svatý Tomáš a Princův ostrov je provozován díky trilaterální spolupráci Brazílie a USA. Spolufinancování americké Agentury pro mezinárodní rozvoj (USAID) a brazilské agentury ABC vytvořilo spolupráci, která má za cíl zlepšit kontrolu nad malárií a rozšíření informací o této nemoci (Soares 2011: 72). Brazílie vidí vzdělávání, školení obyvatel a přenos vybavení za klíčové elementy pro programy na kontrolu a boj proti malárii (Costa Vaz – Inoue 2012: 519). V roce 2011 tak ABC přispěla celkovou částkou 600 000 USD a Ministerstvo zdravotnictví částkou 36 000 USD (Soares 2011: 72).

6.2.1 EMBRAPA

V Africe je Brazílie aktivní také v zemědělské oblasti. V roce 2008 přijala Brazílie novou iniciativu, ve které klade důraz na základní či obecné projekty (*groundwork projects*). Hlavními výhodami má být zajištění dlouhodobé udržitelnosti výsledků vyplývajících z brazilské asistence, lepší mobilizace brazilských institucí a snadnější zapojení třetího aktéra do trilaterálních dohod. Příkladem této technické pomoci v zemědělském odvětví je aktivita Brazilské společnosti pro zemědělský výzkum (ABC 2009). Brazilská společnost pro zemědělský výzkum (portugalsky *Empresa Brasileira de Pesquisa Agropecuária* – EMBRAPA) je důležitým aktérem technické pomoci v zemědělském odvětví. Tato společnost spolupracuje s agenturou ABC na projektech, které se zaměřují

na přenos znalostí, technologií a know-how. Projekty mají přispět k sociálnímu a hospodářskému rozvoji, zajištění potravin pro obyvatele a hlavním cílem je boj proti hladu. Činnost společnosti je ovlivněná zahraniční politikou Brazílie v Africe a díky ní se otevírá etapa inovace afrických zemí (Lopes 2010). Orientace EMBRAPA je opět definována zahraničněpolitickými aktivitami, tudíž je směřována především na země CPLP a partnery v Latinské Americe. Aktivity této společnosti lze nalézt také v jiných afrických zemích, jako například v Ghaně (Costa Vaz – Inoue 2007: 11). Dále je EMBRAPA aktivní v tzv. Cotton-4 zemích, které se specializují na produkci bavlny. Koalici čtyř států, jejichž hlavním tématem je produkce bavlny, jsou státy Benin, Burkina Faso, Čad a Mali. V tomto uskupení byla první fáze kooperace ukončena v roce 2013. V následujícím roce však započala fáze druhá, která ke spolupráci čtyř států připojila ještě stát Togo (EMBRAPA 2015).

Pro tuto formu spolupráce neexistuje žádný speciální rozpočet na projekty spojené se společností EMBRAPA. Prostředky, které Brazílie poskytuje, jsou definovány na základě podmínek a náročnosti jednotlivých projektů. Rozdělení financování projektů je následující, EMBRAPA zprostředkovává odbornou a kvalifikovanou sílu, vydaje na cestování a náklady na jednotlivé pracovníky hradí agentura ABC. Hrubé odhady říkají, že jeden odborník, který pracuje skrze EMBRAPA, stojí 300 USD na jeden den. Dále se odhaduje, že jeden projekt stojí v průměru 50 000 USD. Většinou se prostřednictvím EMBRAPA uskuteční 10 až 12 projektů za rok (Costa Vaz – Inoue 2007: 11).

6.2.2 Brazilská zahraniční politika a budování demokracie

Jak již bylo zmíněno, Afrika se stala pro Brazílii hlavním zahraničněpolitickým cílem. V rámci prohlubování spolupráce mezi zeměmi globálního Jihu se objevovaly i nové výzvy, kterým Brazílie musela čelit. Afrika totiž nepředstavuje jen slibné odbytiště brazilských investic a vývozu, ale také dlouhodobé potenciaální politické partnery. Také z tohoto důvodu Brazílie podporuje rozvoj sektorů, které slouží k vnitrostátní stabilitě. Podpora zemědělství, vzdělání a

zdravotnictví je klíčová pro vnitřní veřejný pořádek. Čím více se spolupráce mezi Afrikou a Brazílií prohlubuje, tím větší mají projekty vliv a dopad na vnitrostátní politiky afrických recipientů. Také je kladen důraz na to, zda je partner spolupráce demokratickým státem nebo autoritářský režim s již zaznamenaným porušováním lidských práv (Abdenur – Marcondes de Souza Neto 2013: 17).

Podpora demokracie a dodržování lidských práv není primárním jádrem brazilských projektů, ale je pouze součástí projektů v Africe týkajících se různých oblastí. Pouze jediná aktivita agentury ABC a brazilského Sekretariátu pro lidská práva viditelně značí, že se jedná o činnost zabývající se porušováním lidských práv, a sice boj proti vykořisťování dětí a dospívajících v Togu. I přesto jsou hodnoty demokracie a lidská práva součástí programů spolupráce. ABC například koordinuje projekty prostřednictvím spolupráce s Vysokým komisařem OSN pro lidská práva (Abdenur – Marcondes de Souza Neto 2013: 23). Projekty obsahující oblast demokracie a lidských práv zahrnují další subjekty, například nevládní organizace, odbory a další sdružení. Příkladem těchto projektů může být brazilská aktivita při volbách v afrických zemích. Brazilský Nejvyšší volební soud (portugalsky *Tribunal Superior Eleitoral*) napomáhal se zavedením elektronického hlasovacího systému. Technologie, kterou Brazílie chtěla implementovat do partnerských zemí, se ne vždy setkala se vřelým přijetím, zejména kvůli prozatím nedostatečně vybudované důvěře vlády. Implementaci podporovala v Angole, Mosambiku, Jihoafrické republice, Tunisku, Guineji-Bissau, Botswaně, Zambii, Zimbabwe a Tanzanii. Brazílie se snažila tyto principy voleb prosadit také formou multilaterálních dohod, což se jí v roce 2011 povedlo a některé partnerské země podepsaly dohodu Carta de Brasília o zlepšování řízení a správy svých volebních systémů. Angola, Mosambik, Kapverdy, Východní Timor, Svatý Tomáš a Princův ostrov se tak zavázaly k vylepšování svých volebních systémů skrze vzdělávání, budování kapacit pro volební úředníky a soudce, a zavedení elektronického hlasování (Superior Electoral Court 2015; Abdenur – Marcondes de Souza Neto 2013: 24).

Brazílie v roce 1955 přistoupila na princip nevměšování se do vnitřních záležitostí. Tato zásada by měla být základní podmínkou zahraniční spolupráce (ECOSOC 2008:20). I přes silnou argumentaci nevměšování se do interních záležitostí recipientské země se Brazílie zabývá otázkami demokracie a lidských práv. Brazilské aktivity jsou v této oblasti podmíněné impulsem, který podnikne buď samotná vláda daného afrického státu, nebo pokud nastane převrat vázaný na uskupení CPLP, jež zastává principy demokracie. Zapojuje se také v době, kdy může její rostoucí role na kontinentu přispět ke zlepšení situace, ať už se jedná o budování institucí nebo o podporu států prostřednictvím zintenzivnění hospodářské spolupráce. Pragmatickým důvodem, který vede Brazílii k podpoře demokracie a lidských práv v Africe, může být obava z nestability států, která by mohla znamenat omezení spolupráce. V případě, že Brazílie jedná jako samostatný donor, je v jejím zájmu podporovat rozšiřování demokracie v Africe (Abdenur – Marcondes de Souza Neto 2013: 28). Pokud Brazílie jedná v rámci uskupení IBSA, opět jsou brány v potaz demokratické hodnoty a zásady. IBSA jako sdružení tří významných demokracií z Jihu, podporuje šíření demokratických hodnot a snaží se o ochranu lidských práv (Daruwala – Illango 2013: 4). V tomto ohledu IBSA převažuje uskupení BRICS. V momentě, kdy je jednání Brazílie podmíněno členstvím v BRICS, jednání je odlišné. Diskuze ohledně lidských práv a demokracie je v rámci uskupení BRICS složitá už jen z toho důvodu, že tomu brání přítomnost autoritářského Ruska a Číny (Abdenur – Marcondes de Souza Neto 2013: 29). Tito aktéři, zejména Čína, jsou na mezinárodním poli kritizováni právě kvůli porušování lidských práv mimo jiné při poskytování zahraniční pomoci (Naím 2009: 95). Ve spojitosti s BRICS existují obavy, že by brazilský potenciál mohl být zničen a Brazílie by svojí zahraniční spoluprací orientovala jiným, darebáckým směrem (Abdenur – Marcondes de Souza Neto 2013: 29).

7 ZÁVĚR

Mezinárodní prostředí bylo v posledních desetiletích obohaceno o několik nových nebo znovunastupujících donorů. Jedná se především o státy, které prošly vnitřní transformací, jež přispěla k jejich proměně na mezinárodním poli. Z dříve recipientských států se vyvinuly země, které jsou schopné poskytovat samy rozvojovou pomoc a konkurovat tak bohatým státům globálního Severu, tedy tradičním donorům. V této skupině můžeme nalézt také Brazílii. Ta od 50. let 20. století prošla zásadním ekonomickým a politickým vývojem, díky kterému se z ní stala rostoucí ekonomika. Díky růstu Brazílie již není závislá na přijímání zahraniční pomoci od bohatších států globálního Severu a vyvinula se v samostatného aktéra, který je uznávaným donorem v mezinárodním rozvojovém prostředí.

Nejvíce aktivní začala být Brazílie v době prezidentské vlády Luly da Silvy, který přeměroval priority zahraniční politiky a začal se orientovat na jiho-jihní spolupráci, ve které viděl velký potenciál. Brazílské ambice byly v té době a stále jsou jasně motivovány snahou udržet si vedoucí pozici v regionu. Momentálně je Brazílie aktérem, který je globálně uznávaný. Zejména v Africe je o pomoc ze strany Brazílie velký zájem.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo potvrdit nebo vyvrátit tezi. Teze práce zněla takto: „*Brazílie splňuje kritéria nového donora*“. V teoretické části jsem si vymezila kritéria nových donorů, podle kterých lze Brazílii jako nového donora posoudit. Prvním kritériem byl fakt, že se noví donoři zaměřují především na své sousední státy. Při pohledu na brazilskou rozvojovou spolupráci zjistíme, že pro Brazílii jsou sousední státy v rámci regionu Latinské Ameriky významnými partnery. Přesto se však Brazílie orientuje na státy v Africe, které pro ni představují také klíčové aktéry, co se týče rozvojové spolupráce. Nejedná se o náhodnou spolupráci, ale v těchto aktivitách lze nalézt určitou soudržnost, jelikož hlavními příjemci mezi africkými zeměmi jsou portugalsky mluvící země. Fakt, že největšími příjemci brazilské pomoci jsou Mosambik, Angola nebo Guinea-

Bissau, vyvrací první kritérium. Brazílie se tedy nesoustředí jen na své okolní státy, ale je aktivní i v zemích mimo Latinskou Ameriku. Tento fakt může souviset s kritériem, který říká, že noví donoři neposkytují pomoc za účelem svých zájmů. Od podpory zemí Latinské Ameriky si Brazílie slibuje zajištění regionální hegemonie. V momentě, kdy Brazílie investuje své peníze, pracovní síly a další hodnoty do sousedních zemí, snižuje se možnost, že se právě tyto země budou snažit Brazílii konkurovat. Jelikož je Brazílie aktivní ve většině sousedských zemí, upevňuje tak svoje regionální postavení. Prostřednictvím rozvojové pomoci a humanitárních akcí si Brazílie také zajišťuje svůj postup ve snaze být stálým členem Rady bezpečnosti OSN. Proto se v tomto případě přikláním k tomu, že Brazílie neposkytuje finanční pomoc jen z dobré vůle, ale vlastní zájmy jsou hnací silou Brazílie. Tento bod také souvisí se snahou získávat nové partnery pro svoje obchodní zájmy. Tím, že Brazílie pomáhá v nějaké zemi, může navázat nové obchodní vztahy a rozšiřuje tak svoje trhy. Další kritérium tvrdí, že se noví donoři méně zajímají o potřeby příjemců rozvojové pomoci než tradiční donoři. V případě, že bereme v potaz projekty, které Brazílie uskutečňuje, můžeme tento bod také potvrdit. Brazílie je totiž velmi aktivní v oblasti zdravotnictví a zemědělství. Pro státy, které pomoc přijímají, je zdravý a zajištění potravy pro obyvatele určujícím faktorem. Brazílie tak bere v potaz nutné zajištění životních potřeb obyvatel potažmo států. Předposledním kritériem je, že noví donoři jsou méně zaujatí vůči špatně spravovaným zemím. V této oblasti je posouzení Brazílie jako nového donora rozporuplné. Jako samostatný aktér se snaží prosazovat zásady demokracie a dodržování lidských práv. Vazbou na africké země se snaží prosazovat demokratické principy, například aktivitami podporující zlepšení podmínek voleb. Pokud se jedná o Brazílii jako donora v rámci BRICS, lze říci, že v tomto ohledu není tak důsledná. Právě proto, že uskupení BRICS je méně zaujaté vůči špatně spravovaným zemím. Poslední kritérium říká, že při katastrofách pomáhají noví donoři s menšími částkami. Brazílie se z důvodu snahy dostat na pozici stálého člena Rady bezpečnosti zúčastňuje mnoho akcí pod záštitou OSN. Právě humanitární akce v rámci stabilizační mise MINUSTAH, která byla organizovaná na Haiti ukázala, že

Brazílie po tamější katastrofě jednala velmi rychle a prosadila navýšení počtu vojáků. Brazílie byla vedoucím státem, který poskytl největší počet vojáků a také značně vysoké finanční částky.

V této práci jsem došla k závěru, že stanovená teze byla potvrzena avšak s určitými výjimkami. Brazílie tak představuje nového donora, v jehož zahraniční rozvojové spolupráci lze nalézt prvky prosazování svých vlastních zájmů, také kooperuje s jinými státy než jen se svými sousedy a při poskytování pomoci bere v potaz potřeby recipientů.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

ABC (2009). *Brazilian technical cooperation in Africa 2008/2009* (<http://www.abc.gov.br/download/CatalogoABCAfrica2009.pdf>, 29.3.2015).

ABC (2015). *Brazilian Cooperation Agency (ABC)* (http://www.abc.gov.br/training/informacoes/ABC_en.aspx, 15.3.2015).

Abdenur, A. (2007). The Strategic Triad: Form and Content in Brazil's Triangular Cooperation Practices. *International Affairs Working Paper 2007-06*, s. 1–15.

Abdenur, A.E. - Marcondes de Souza Neto, S. (2013). Brazil's Development Cooperation with Africa: What Role for Democracy and Human Rights? *Sur Internatonal Journal on Human Rights* 19 (10), s. 16–35.

AidData (2014). *Gis Map* (<http://aiddata.org/gis#go/54e1f82f4b79f1bf0800001a>, 6.2.2015).

AidData (2015a). *Gis map* (<http://aiddata.org/gis#go/54f8402f758937b908000143>, 3.3.2015).

AidData (2015b). *Gis map* (<http://aiddata.org/gis#go/54f842fc27bbbfbd0800010a>, 3.3.2015).

AidData (2015c). *Gis map* (<http://aiddata.org/gis#go/551964aaafc89d2f83000001b>, 28.3.2015).

AidData (2015d). *Analytic Dashboard* (<http://aiddata.org/dashboard#/advanced/analytic-dashboard>, 30.3.2015).

Bracey, D. (2010). *Brazil and UN peacekeeping: the cases of East-Timor and Haiti* (<http://www.scribd.com/doc/26210307/Brazil-and-UN-Peacekeeping-The-Case-of-East-Timor-and-Haiti>, 30.3.2015).

Cabral, L. – Weinstock, J. (2010). Brazil: an emerging aid player. *Overseas Development Institute*, s. 64–67.

Cabral, L. – Ferinho, P. – Russo, G. (2013). Brazil-Africa technical cooperation in health: what's its relevance to the post-Busan debate on 'aid effectiveness'? *Globalization Health* 2 (9), s. 1–8.

Costa Vaz, A. - Inoue, C.Y.A. (2007). Emerging donors in International Development assistance : The Brazil Case. *International Development Research Centre*, s. 1–24.

Costa Vaz, A. - Inoue, C.Y.A. (2012). Brazil as 'Southern donor': beyond hierarchy and national interests in development cooperation? *Cambridge Review of International Affairs* 25 (4), s. 507–534.

Daruwala, M. – Illango, I. (2013). IBSA: A Voice for Democratic Values from the Global South? In: Awori, S. – Chroraria, V. – Welch, K. eds., *Commonwealth Human Rights Initiative* (Commonwealth Human Rights Initiative Headquarters: New Delhi), s. 1–24).

Davies, P. (2010). A review of the roles and activities of new development partners. *CFP Working Paper Series No.4.*, s. 1–39.

De la Fontaine, D. - Seifert, J. (2010). The Role of South-South Cooperation in present Brazilian Foreign Policy: Actors, Interests and Functions. *Stockholm papers in Latin American Studies* (http://www.lai.su.se/polopoly_fs/1.135252.1368796865!/menu/standard/file/STCHLM_PAPERS_LatAm_2010_dana%20et%20al.pdf, 26.3.2015), s. 1–22.

Diniz, E. (2007). Peacekeeping and the Evolution of Foreign Policy. In: Fishel, J.T. – Saenz, A. eds., *Capacity-Building for Peacekeeping: the Case of Haiti* (Washington, D.C.: Center for Hemispheric Defense Studies), s. 91–112.

Dreher, A. - Nunnenkamp, P. - Thiele, R. (2010). Are 'New' Donors Different? Comparing the Allocation of Bilateral Aid between Non-DAC and DAC Donor Countries. *Kiel Working Paper* 1601, s. 1–27.

Dreher, A.; Fuchs, A.; Nunnenkamp, P. (2013). New donors. *International Interactions* 39, s. 402–415.

ECOSOC (2008). *Background Study for the Development Cooperation Forum: Trends in South-South and Triangular Development Cooperation* (http://www.un.org/en/ecosoc/docs/pdfs/south-south_cooperation.pdf, 25.2.2015).

EMBRAPA (2015) . *Cotton-4 + Togo* (<https://www.embrapa.br/en/cotton-4-togo>, 29.3.2015).

FIOCRUZ (2012). *Timeline* (<https://portal.fiocruz.br/en/content/timeline>, 14.11.2012, 28.3.2015).

Fiotec (2015). *The first antiretrovirals manufacturing site in Mozambique starts operations; project supported by Fiotec* (http://www.fiotec.fiocruz.br/institucional/index.php?option=com_content&view=article&id=1077:the-first-antiretrovirals-manufacturing-site-in-mozambique-starts-operations-project-supported-by-fiotec&catid=133&Itemid=364&lang=en, 28.3.2015).

Fordelone, T.Y. (2009). Triangular Co-operation and Aid Effectiveness. *OECD* (<http://www.oecd.org/dac/46387212.pdf>, 6.3.2015).

FoRS (2012). Pojem zahraniční rozvojové spolupráce. *České forum pro rozvojovou spolupráci* (<http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/ceska-politika/pojem-zahranicni-rozvojove-spoluprace/#.VQK-8ELP525>, 6.3.2015).

Fuchs, A. - Vadlamannati, K.C. (2012). The Needy donor: An Empirical Analysis of India's Aid Motives. *World Development* 44, s. 110–128.

GIZ (2015). *Brazilian-German triangular cooperation* (<https://www.giz.de/en/worldwide/13293.html>, 22.3.2015).

Glennie, J. (2011). A new direction for international co-operation. *The Guardian* (<http://www.guardian.co.uk/global-development/poverty-matters/2011/oct/05/new-development-aid-model-south-north>, 4.3.2015).

Halaxa, P. (2000). Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí. In: Jehlička, P. – Tomeš, J. – Daněk, P. eds., *Stát, prostor, politika* (Praha: PřF UK), s. 1–20.

Hirst, M. – Soares de Lima, M.R. (2006). Brazil as an intermediate state and regional power: action, choice and responsibilities. *International Affairs* 82 (1), s. 21–40.

Hirst, M. (2007). South America Intervention in Haiti. *FRIDE* (http://fride.org/download/com_inthait_eng_abr07.pdf), s. 1–13.

Hoadley, J.S. (1980): Small States as Aid Donors. *International Organization* 34 (1), s. 121–137.

Hochstetler, K. (2013). The Changing Face of Brazil as an International Donor – From Lula to Dilma Rousseff. *Center for International Governance Innovation* (<https://www.cigionline.org/publications/2013/12/changing-face-of-brazil-international-donor---lula-dilma-rousseff>, 22.3.2015).

Humphrey, J. (2010). European Development Cooperation in a Changing World: Rising powers and Global Challenges after the Financial Crisis. *EDC Working paper* 8, s. 1–35.

Chery, D. (2011). MINUSTAH. Haiti under military occupation. *Global Research* (<http://www.globalresearch.ca/minustah-haiti-under-military-occupation/26051>, 30.3.2015).

Chin, G. - Quadir, F. (2012). Introduction: rising states, rising donors and the global aid regime. *Cambridge Review of International Affairs* 25 (4), s. 493–506.

IBSA (2015). *About IBSA background* (<http://www.ibsa-trilateral.org/about-ibsa/background>, 15.3.2015).

Kaplan, M. (2008). Rozvojová politika vyspělých zemí (OECD/DAC). In: Horková, M. – Táborská, S., *Globální problémy a rozvojová spolupráce – Témata, o která se lidé zajímají* (Člověk v tísni), s. 138–146.

Kragelund, P. (2008). The Return of Non-Dac Donors to Africa – New prospects for African development. *Development Policy Review* 26 (5), s. 555–584.

Kragelund, P. (2010). The Potential Role of Non-Traditional donors' Aid in Africa. *ICTSD Programme on Competitiveness and Sustainable Development*, s. 1–33.

Laing, A. (2011). *Mozambique to produce its own antiretroviral drugs* (<http://www.telegraph.co.uk/news/health/news/8980651/Mozambique-to-produce-its-own-antiretroviral-drugs.html>, 28.3.2015).

Lancaster, C. (2007). *Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Politics* (Chicago: University of Chicago Press).

Lopes, M.A. (2010) . Embrapa Africa. *International Technical Cooperation Center* (<https://labexkorea.files.wordpress.com/2010/02/embrapa-africa-powerpoint-presentation.pdf>, 29.3.2015).

Lowder, S. - Raney, T. (2005). Food Aid: A Primer. *ESA Working Paper No. 05–05* (<ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/008/ae878e/ae878e00.pdf>, 7.3.2015).

Manning, R. (2006). Will 'Emerging Donors' Change the Face of International Co-operation? *Development Policy Review* 24 (4), s. 371–385.

Manning, R. (2008). The DAC at Work. *OECD DAC Journal on Development* 9 (1), s. 107–127.

- Naím, M. (2009). *Rogue Aid. Foreign Policy* 159, s.95–96.
- OECD (2008). *The Accra Agenda for Action* (<http://www.oecd.org/dac/effectiveness/45827311.pdf>, 15.4.2015).
- OECD (2012). *The Busan Partnership for Effective Development Cooperation* (<http://www.oecd.org/dac/effectiveness/Busan%20partnership.pdf>, 15.4.2015).
- OECD (2014a). *Aid to developing countries rebounds in 2013 to reach an all-time high* (<http://www.oecd.org/newsroom/aid-to-developing-countries-rebounds-in-2013-to-reach-an-all-time-high.htm>, 7.2.2015).
- OECD (2014b). *List of OECD Member countries – Ratification of the Convention on the OECD* (<http://www.oecd.org/about/membersandpartners/list-oecd-member-countries.htm>, 7.2.2015).
- OECD (2015). *DAC Members* (<http://www.oecd.org/dac/dacmembers.htm>, 15.4.2015).
- OECD (2015b). *Official development assistance – definition and coverage* (<http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm#Definition>, 15.4.2014).
- OFID (2014). *About us. OFID at a Glance.* (<http://www.ofid.org/ABOUTUS.aspx>, 7.2.2015).
- Opršal, Z. (2014). *Mezinárodní rozvojová spolupráce: vybrané aspekty. Univerzita Palackého v Olomouci* (http://www.poprar.eu/images/stories/monografie/Oprsal-Mezinarodni_rozvojova_spolupace.pdf, 7.3.2015), s. 7–95.
- Quirk, P.W. (2014). (Re)emerging Aid Donors in the Reshaping World Order. *Transatlantic Academy Paper Series*, s. 1–25.
- Ramachandran, V. - Walz, J. (2011). *Brave New World: A literature Review of*

Emerging Donors and the Changing Nature of Foreign Assistance. *CGD Working paper 273*, s. 1–28.

Rowlands, (2012). Individual BRICS or a collective bloc? Convergence and divergence amongst 'emerging donor' nations. *Cambridge Review of International Affairs* 25 (4), s. 630–649.

Schläger, C. (2007). New Powers for Global Change? Challenges for international Development Cooperation: The Case of Brazil. *FES briefing paper*, s. 1–12.

Smith, K. (2011). *Non-DAC Donors and Humanitarian Aid* (<http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2011/07/NDDs-humanitarian-aid.pdf>, 13.2.2015), s.1–26.

Smith, K. - Zimmermann, F. (2011). More Actor, More Money, More ideas for International Development Co-operation. *Journal of International Development* 23, s. 722–738.

Soares, E. (2011). Regulation of Foreign Aid in Selected Countries: Brazil. *Global Legal Research Center* (http://www.loc.gov/law/help/foreign_aid_2011-006054_FINAL_RPT.pdf, 28.3.2015), s. 65–74.

Soule-Kohndou, F. (2013). The India-Brazil-South Africa Forum A Decade On: Mismatched Partners or the Rise of the South? *GEG Working Paper 88*, s. 1–35.

Superior Electoral Court (2015). *International relations* (<http://english.tse.jus.br/the-electoral-justice/the-superior-electoral-court/international-relations>, 31.3.2015).

The Economist (2009). *Counting their blessing* (<http://www.economist.com/node/15172941>, 25.2.2015).

The Economist (2010). *Speak softly and carry a blank cheque* (<http://www.economist.com/node/16592455>, 15.3.2015).

UN (2015a). *International Conference on Financing for Development* (<http://www.un.org/esa/ffd/ffdconf/>, 15.4.2015).

UN (2015b) . *MINUSTAH Background* (<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minustah/background.shtml>, 29.3.2015).

Usher, K. (2011). BRAZIL: Aid from below. *International Affairs Review* 10 (1), s.1–12.

Woods, N. (2008). Whose aid? Whose influence? China, emerging donors and the silent revolution in development assistance. *International Affairs* 84 (6), s. 1205–1221 .

9 RESUMÉ

The main objective of this thesis is to study the development aid as being provided by 'new' donor countries, with special focus on Brazil. The work is divided into two major parts; theoretical grounds of the development aid system are laid out in the first three chapters and the case of Brazil becoming an emerging donor is analysed in the second part of the thesis.

The theoretical part describes the development aid on a general level. First, important groups of donors and their typology are pointed out. Division into groups according to R. Manning, P. Kragelund, F. Zimmermann or K. Smith, which is based either on their membership in intergovernmental organisations (OECD, EU, OPEC) or their affiliation to some region (Middle East donors or states from Global South) is considered. Then, essential terminology used in current literature is defined. The second chapter of the theoretical part is dedicated to the newly established donors. Emphasis is put on the progress of their development cooperation, characteristics and differences from the traditional donors, and also on the principles of their development strategy. The third chapter focuses on foreign development aid; it includes a definition of the Official development assistance and describes the division of foreign development aid into humanitarian aid, development aid, etc. It also explains various kinds of motivations that propel donors to their aid efforts.

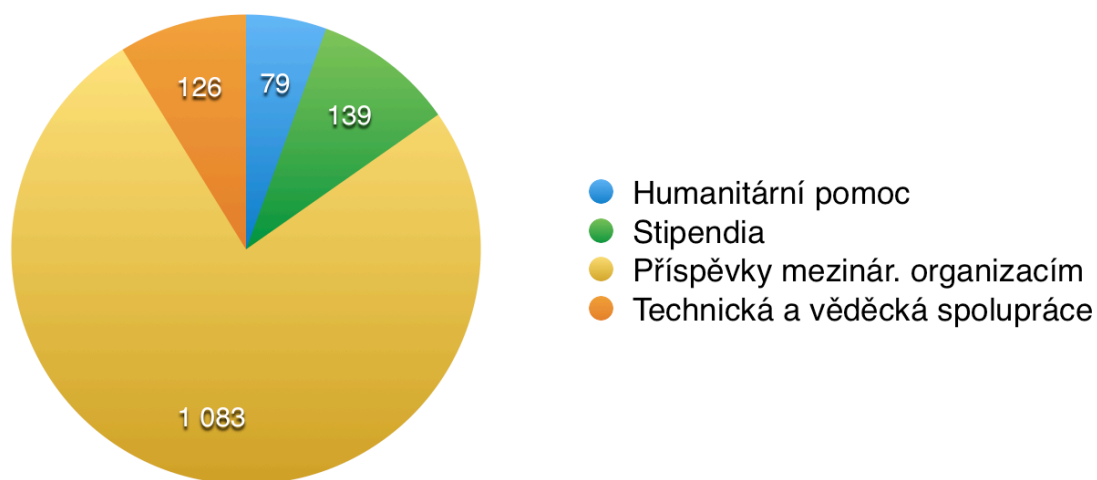
Brazil as an emerging aid donor is the main topic of the practical part of the thesis. First I describe the circumstances that led to the change of Brazil's role from being a country which was receiving development aid in the 1950's into a country which started providing aid to others some twenty years later. Also an important period of economic crisis in 1998, when new donors managed to overcome this situation much easier than developing countries, is mentioned in this chapter. The aims and targets of Brazilian aid are described in detail. Brazil attached importance to humanitarian assistance, technical and scientific

cooperation and contributions to international organizations. Such support is being provided by means of various cooperations, e.g., South-South cooperation or Trilateral cooperation. The last chapter focuses on Brazilian activities in Latin America, Africa and some other parts of the world. One of the greatest projects in these regions (esp. in Mozambique) is the fight against HIV/AIDS. Other projects are aimed at agricultural, health or educational help. Brazil is also active in democracy-building processes in selected African countries, mostly focusing on democratization by elections.

The objective of the thesis was to confirm or reject the proposition that Brazil meets the conditions for being considered a newly established donor. The conclusion is that this statement holds true, however, with some exceptions.

10 PŘÍLOHY

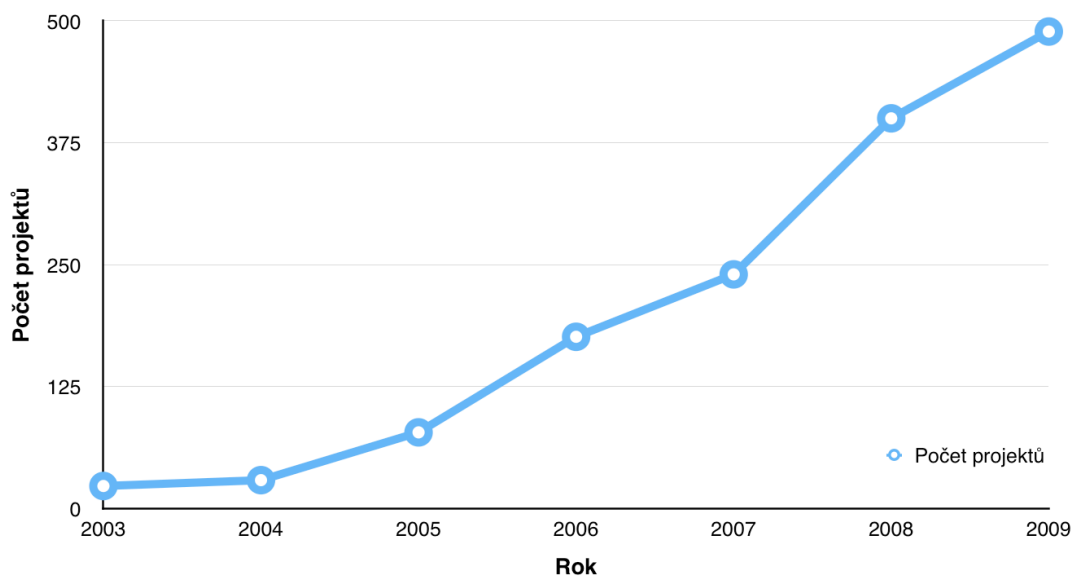
Příloha č. 1: Rozdělení zahraniční rozvojové pomoci Brazílie v období 2005 – 2009 (v mil USD)

Zdroj: zpracováno autorkou dle Smith, K. - Zimmermann, F. 2011: 727.

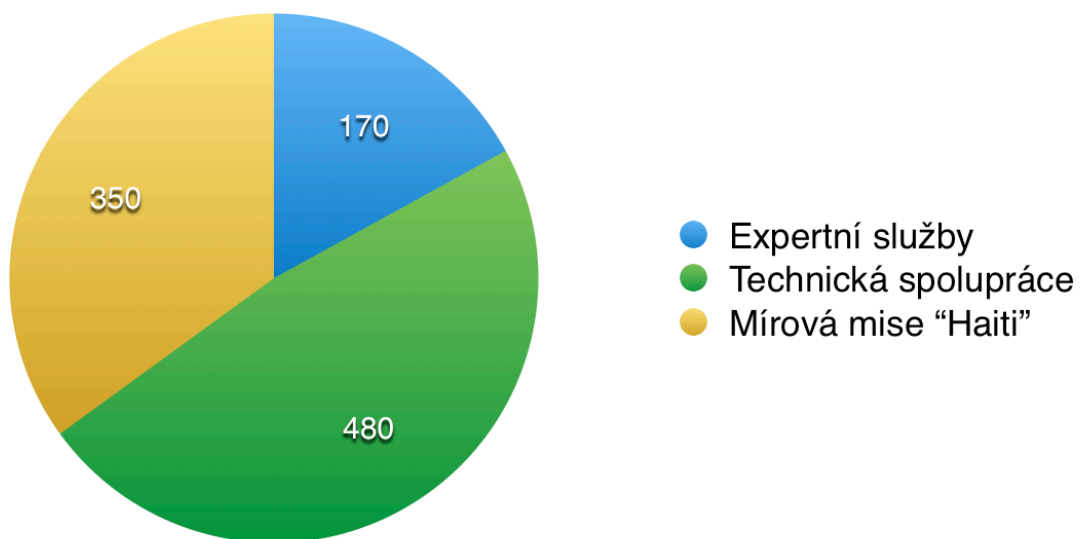

Příloha č. 2: Zvyšující se počet rozvojových projektů v období 2003 – 2009

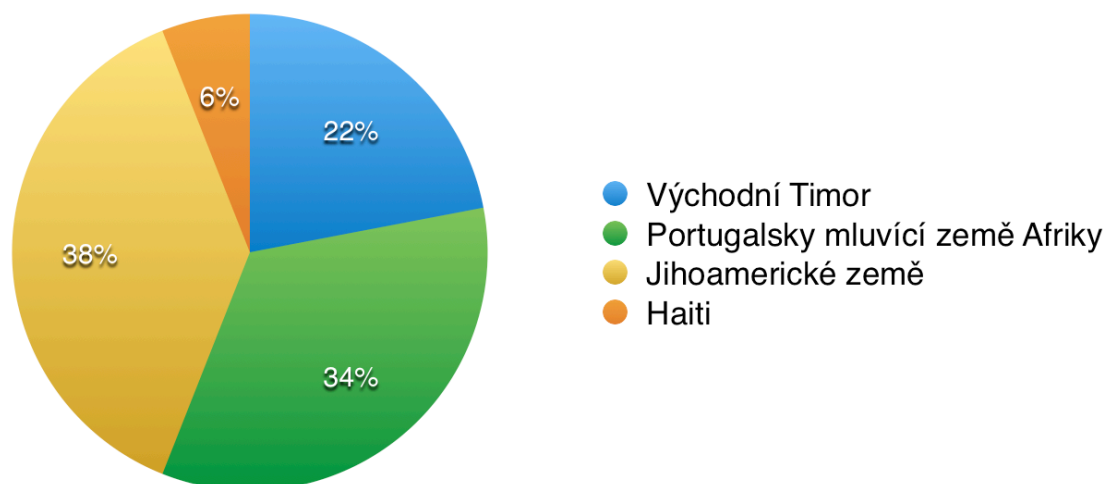
Zdroj: zpracováno autorkou dle Costa Vaz, A. - Inoue, C.Y.A. 2012: 512.

Příloha č. 3: Poskytované částky Brazílie v roce 2010 (v mil USD)

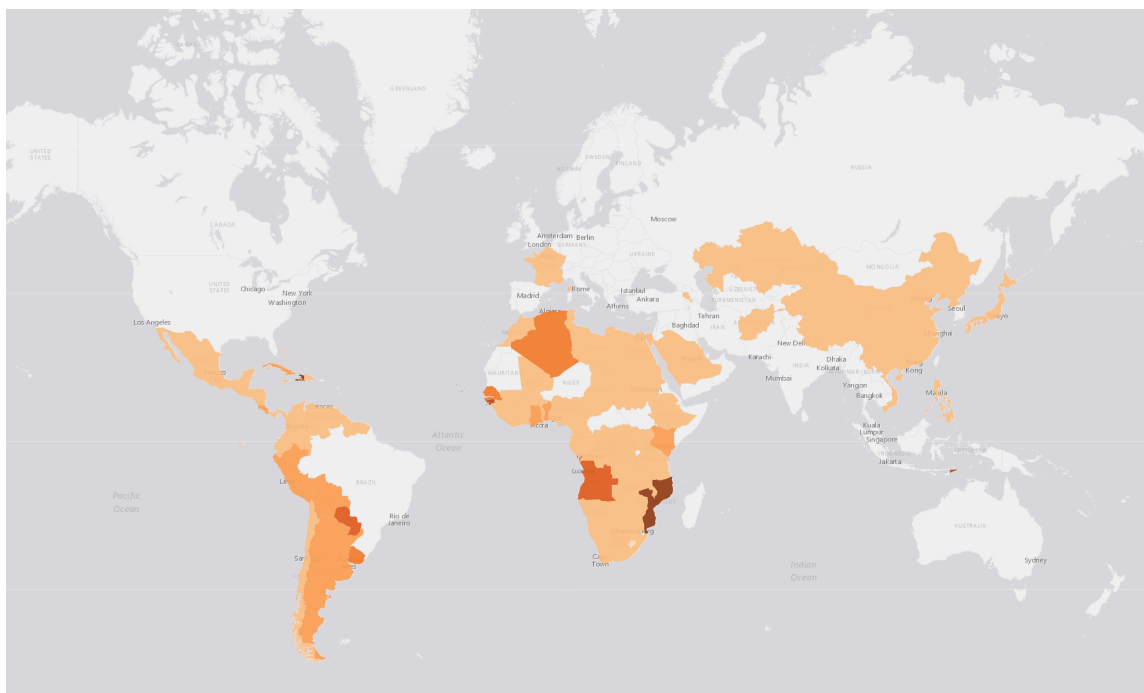
Zdroj: zpracováno autorkou dle Cabral, L. – Weinstock, J. 2010: 64–65.

Příloha č. 4: Recipientské země Brazílie v roce 2003

Zdroj: zpracováno autorkou dle Schläger, C. 2007: 5.

Příloha č. 5: Mapa recipientských zemí Brazílie

Zdroj: Aiddata (Dostupné zde: <http://aiddata.org/gis#go/54e1f82f4b79f1bf0800001a>, 6.2.2015).

Pozn.: Země, které jsou vyobrazené nejsytější barvou jsou největšími příjemci rozvojové pomoci.